

TÖÖLISKOJA TEATAJA

TÖÖLISVANEMATE JA NÕUKOGUDE HAALEKANDJA

September 1938

Nr. 9

2. AASTAKÄIK

SISU: 1. A. Renning: Majanduslikud mured ja tööliste omaabi. 2. L. Metslang: Tööliste vabast ajast ja selle kasutamisest. 3. I. Rebane: Liikuv palgaskaala. 4. L. Johanson: Üldine tööaja lühendamine rahvusvahelises ulatuses. 5. Tööliskoja kava Töötülide lahendamise seaduse muutmiseks. 6. A. Offenbach: Trükitööliste võitlus palga- ja töötingimuste parandamiseks. 7. A. Stein: Vähemate käitiste töölised ja Tööliskoda. 8. I. R.: Töölisvanemate fond. 9. Ülevaade Tööliskoja tegevusest. 10. Välismaa ringvaade. 11. I. R.: Uusi sotsiaalseadusi. 12. Käitiste elu. 13. Mitmesugust. 14. Nõuandebüroo.

KREENHOLMI TÖÖLISNÕUKOGU

I rida vasakult: Treiberg, Mölder, Vinkel, Kalvi, Anijago.

II rida: Šibalov, Jäger, Raamat, Preiberk, Rant.

Tööliskoja juhatuse seletus

L. Johanson'i osavõtu asjus 24. rahvusvahelisest töökongressist

Tööliskoja juhatuse oma koosolekul 28. augustil 1938. a. otsustas anda järgmise seletuse: „Tööliskoda asus juba möödunud aastal seisukohale, et tööliskonna praegu ainsa valitud keskusena ja seni kui puudub vabalt valitud E. Töölisühingute Kesklüüdi juhatuse ta on õigustatud ja kohustatud tegema Vabariigi Valitsusele ettepanekut töölisesindaja määramise asjus Rahvusvahelisele Töökongressile. Tööliskoja juhatuse koosneb pealegi kolme tähtsama kutseühingu esindajast, seega ei saa esineda mingit sisulist lahkuminekut Tööliskoja ja kutseühingute seisukohtade vahel. Samale seisukohale jäi Tööliskoda ka käesoleval aastal, kuna vahepeal pole juhtunud midagi, mis võiks põhjustada töölisesindaja ettepanemise õiguse loovutamist mõne teise organisatsiooni kätte. Kuna koostöö koja ja kutseühingute vahel on vahepeal arenenud ja tihenunud üleriikliku ulatusega kutseühingute nõupidamiste kaudu, otsustas koja juhatuse selgitada samas korras ka töölisesindaja soovitava kandidaadi küsimust. Nõupidamisel otsustati hääletenamusega pidada töölisesindaja soovitavaks kandidaadiks A. Offenbachi, kes koja juhatuse poolt esitati ka sotsiaalministrile. Sotsiaalminister keeldus aga kategooriliselt esitamast A. Offenbachi kandidatuuri Vabariigi Valitsusele. Nii oli Tööliskoda sunnitud määrama mõne teise kandidaadi. Kuna kutseühingute nõupidamisel kõne alla tulnud teine isik on laevajuhide ühingu esimese ja võis Rahvusvahelisel Töökongressil esineda tööandjate, mitte aga tööliste esindajana, siis ei saanud Tööliskoda tema kandidatuuril peatuda, vaid esitas töölisesindaja kandidaadina rvl. L. Johanson'i, kelle suured kogemused ja teadmised sotsiaalseadusandluse alal on väljaspool kahtlust, samuti nagu tema põhimõtete kindlus tööliste huvide teenimisel. L. Johanson'i kandidatuur leidis Tööliskoja juhatuse üksmeelset heakskiitmist. Koja juhatuse palvel, nõustudes oma kandidatuuri esitamiseks, ei tarvitsenud L. Johanson karta, et ükski teadlik kutseühinglane näeks tema teguviisis mingit vastuolu organiseeritud tööliskonnaga. Kuna teatav ringkond pidas võimalikuks alata tema kandidatuuri ümber oma järjekordseid keerutusi ja sellejuures on kasutatud mõne kutseühingu pitsatit L. Johanson'i vastu, teatab Tööliskoja juhatuse avalikult, et L. Johanson'i kandidatuuri esitamine on sündinud tema vastutusel, ning et L. Johanson'i vastase aktsiooni katsel pole midagi ühist tööliskonna tõeliste huvidega.“

J. Kurviits, F. Kauks, V. Mölder.

Töölisanemate aruanded

mai- kuni augustikuude kohta palub koja büroo lahkesti kõige lähemal ajal täidetult tagasi saata. Samuti palutakse neid töölisanemaid ja töölisanõukogusid, kes seda seni veel pole teinud, saata kojale oma seisukohad kätte-

saadetud töölisanemate fondi põhimääruse kava ja tööülilide lahendamise seaduse muutmise kava kohta.

Ühistegevusnurk

Koja ühistegelise selgitustöö seis on seni suvisel vaheajal tõttu. Seda vaheajaga kasutas instruktor H. Isküll oma teadmiste ja kogemuste täiendamiseks.

Sel otstarbel ta teostas 8-päevase õppematka Soome, tutvudes Soome tööliste ühistegevusega ja selle tulemustega Helsingis, Turus, Tampere, Hämeenlinnas ja mujal.

Pealeselle võttis ta osa praktika mõttes poolteise kuu kestes Keila ja Sindi tarbijateühingute kaupluste ja ettevõtete tegevusest.

Praegu on instruktor rakendunud jälle selgitustööle, mis algas raadiolõnguga 31. aug. „Tööliste ühistegevusest“.

Ühistegevuse usaldusmeeste koosolek oli 6. sept. kell 18.00 Tööliskojas. Päevakorras: 1) õppematka muljeid Soomest — H. Isküll, 2) ühistegevuse ekskursiooni korraldamine Lõuna-Eestisse, 3) tekkinud küsimused.

Ühistegevuse ekskursioon Lõuna-Eestisse toimub omnibusel 10. ja 11. septembril. Väljasõit Tallinnast on laup., 10. sept., kell 7.00. Maršrut on järgmine: 1) Kohila, kus vaadatakse paberivabrikut ja ühiskauplust, 2) Rapla — vaadatakse ühiskauplust, 3) Lelle, Türi — vaadatakse ühiskauplust, 4) Võhma — vaadatakse eksporttapamaju ja majandusühingut, 5) Viljandi — vaadatakse linna ja ööbitakse.

Pühapäev, 11. sept., kell 9.00 väljasõit Viljandist 6) Põltsamaale — vaadatakse ETK aiataimikust ja veinitehast, 7) Paide — vaadatakse linna ja ühiskauplust, 8) Järva-Jaani — vaadatakse ühiskauplust ja ümbrust ning sõidetakse Tallinna tagasi, kuhu jõutakse hilja õhtul.

Osavõtjail tuleb tasuda sõidukulude arvel 4 krooni, kuna puuduva osa ja ülalpidamise kulud kannavad ETK ja Tööliskoda.

TOIMETUSE KIRJAVAHETUS.

Meile on üks maa töölisanem esinenud küsimusega, kuidas saab astuda läbikäimise teiste töölisanematega. Teiste töölisanematega läbikäimine toimub peamiselt Tööliskoja kaudu, selleks töölisanemad koha peal võtavad osa koja poolt korraldatud sellekohasest üritusest (koosolekud, kongressid jne.) peavad kojaga tihedat kirjavahetust ja alaliselt informeerivad „Tööliskoja Teatajat“ kõigest, mis käitises sünnib. Lähemalt peatume selle küsimuse juures peatselt ilmavas töölisanemate ja kutseühinglase käsiraamatus.

„TÖÖLISKOJA TEATAJA“

1937. aastakäiku

on võimalik saada piiratud arvul koites. Kõidetud eksemplari hinnaks on Kr. 2.50.

Tööliskoja Teataja

Tööliskoja häälekandja

SEPTEMBER

1938

Nr. 9

II aastakäik

Tellimishind: aastas . . Kr. 1.50 1/2 aastas. „ —.75 1/4 „ . „ —.40 Üksiknumber 15 s.	Ilmub kord kuus, vähimalt 24 lhk. suuruses. Vastut. ja tegev toimet. koja peasekret. Ilmar Rebane. Toimetus ja talitus: Tallinnas, Toompst. 17a—13, telefon 470-36. Toimetaja kõnetunnid äripäeviti, välja arvatud laupäev, kella 5—7 õhtul.	Kuulutuste hind: lehek. . Kr. 30.— 1/2 lehek. „ 15.— 1/4 „ . „ 8.— 1/8 „ . „ 5.—
--	---	---

Majanduslikud mured ja tööliste omaabi

ANATOL RENNING

1.

Sügis on saabumas. Algab uus tegevushooaeg, vanadele muredele ja kaebustele lisanduvad uued.

Konjunktuuri nõrgenemist tunnustatakse juba ametlikult, — kuid töölistel oli asi juba enne ametlikku tunnustamist selge. Vallandamised on sagenemas juba aasta algusest peale ja uute töövõimaluste suhtes läheb olukord järjest halvemaks.

Sedapuhku ei tähenda vallandamised alati töömahu vähenemist: järjest suuremat hoogu võtab n. n. „ratsionaliseerimine“, millise sõna all meil mõistetakse enamasti ainult tööliste tööpinge tõstmist ja vanemate tööliste tänavale jätmist.

Teiselt poolt ei avaldu konjunktuuri nõrgenemine veel hindades: hindade kõrgseis kestab, ja mõneski suhtes läheb elu veelgi kallimaks (üürid)! Nii on tööliste olukord pihvide vahel.

Tõuseb taas vana küsimus: mis teha? Käilise üldkogud, kutseühingud ja Tööliskoda pöörduvad järjest uute märgukirjadega valitsusvõimude poole, juhtides tähelepanu tööliste hädadele ja näidates kätte ka teed ja vahendid, kuidas olukorda parandada. Kuid märgukirjad lähevad kausta ja kui neil on tulemusi, siis need tulemused on liiga piiratud või hilinevad.

On teada, et õige ja ainus tee olukorra tõeliseks parandamiseks on organiseerumine. Raskenevas olukorras on organiseerumise tähtsus eriti selge.

Pole mõeldav, et töölikond võiks ja tahaks vaikselt leppida oma olukorra halvenemisega. Töölise elu on niigi raske, ta elatustase, palgaolud, töötingimused on niigi kehvad ega vasta tööliste inimlikule enesetundele, ta tervisele, perekonnaelu vajadustele, — rääkimata kultuurilistest tarvetest. Siit veel allapoole minna ei tohi ja niisama vähe võib lubada, et majandusliku tõusu napid paremused kuivaksid kokku elatusmaksumuse ja tööpinge tõusu tõttu. Töölikond on saanud teadlikuks oma õigustest. Vana lootusetuse vaim on temast kadumas. Kui majanduslike raskuste ajal on harjutud

nägema, et need raskused pannakse eeskätt töölikonna õlgadele, ei piirdu töölikond enam säärase katsete tagasitõrjumisega, vaid jätkab võitlust oma olukorra parandamise eest. Ta teeb seda rahuliku südamestunnetusega, on ju tema madal elutase, tema allasurutud ostujõud majanduslike raskuste üheks tähtsamaks põhjuseks, — see tähendab, et majanduslike raskuste võitmiseks tuleb tema ostujõudu tõsta või — nagu Konjunktuuriinstituut seda väljendab — tuleb luua „tarbimiskonjunktuuri“.

2.

Eelnevale võidakse vastata: jah, see kõik on õige ja ilus, kuid on kerge seda ütelda, elu võib siiski minna teist rada. Muidugi on õige, et organiseerumine on majanduslike raskuste ajal eriti vajalik, — kuid ta muutub ühtlasi ka raskemaks. Mida napimad on tööleimise võimalused, seda suurem on vallandamise hirm, — ja mida suurem on vallandamise hirm, seda vähem viljakas on kutseühinguline värbamistöö.

Selle juures ei tohi tõepoolest pigistada silmi kinni. Organiseerimine võib hakata minema tagurpidi samal ajal, kui seda kõige enam vajatakse. Aga see tagurpidimine pole sugugi paratamatu. Kas pole nii, et kutseühing tööliste omaabi organisatsioonina peab tõestama just raskel ajal oma eluõigust? Kas pole nii, et tööliste omaabi ja ühtehoiu vaim avaldab just raskel ajal kogu oma jõudu?

Kui olukorra raskenemisel väheneb liikmete juurevool ühingusse, pole veel katki midagi: kui ühing ainult suudab enda küljes hoida oma senist liikmeskonda. Kus aga liikmeskonna arv pidevalt väheneb, seal on asjatu süüdistada välisolusid: seal on ilmselt midagi korraast ära ühingu seesmises korralduses, — olgu see tingitud oskamatusesest, loidusest või muudest põhjustest.

3.

Meie kutseühinguline liikumine jäi pika aja kestel poliitilise liikumise varju ja selle ajajärgu harjumused annavad veel praegu end

tunda. Organiseerimise ülesannet mõistetakse sageli nii, nagu seda õpiti poliitilises parteis, — selle vahega muidugi, et kutseühing ei võta osa võimupoliitilisest võitlusest.

Kuid vahe on palju sügavam. Poliitilise organisatsiooni tegevus demokraatlikus riigis oleneb tema poolehoidjate, tema häälte arvust, partei organisatsiooniline töö on peamiselt värbamistöö, — kutseühingus on värbamine vaid tegevuse üheks astmeks, õieti ettevalmistavaks astmeks. Pearõhk on omaabi korraldamisel, mis liikmeid ühinguks püsivalt seob.

Partei aktsioonid taotlevad välist efekti: koosolekud, märgukirjad, meeleavaldused. See on ka loomulik, kuna partei sihiks on riigi-võimu mõjutamine.

Ka kutseühinguis on välise efekti taotlemine loomulik ja lubatav; kuid sellele ei saa nad panna pearõhku, kuna nende peasihiks ei ole väliste (seadusandlike jne.) vahendite rakendamine oma liikmete olukorra parandamiseks, vaid selleks peasihiks on liikmeskonnale vahetult paremuste kindlustamine, omaabi ja majandusliku võitluse teel.

Kes on harjunud poliitilise organisatsiooni hoogsa ja vaheldusrikka tegevusega, sellele võib tunduda igavana ja hallina see, milles õieti peitub kutseühingulise tegevuse tuum. Nii võidakse luua suuri ja laiu organisatsioone, mis aga niisama kergesti kuivavad jälle kokku. Arengu alul on need veid pastatamatud; kuid vigadest tuleb õppida, et neist üle saada.

4.

Raskenevas majanduslikus olukorras on need tõed eriti selged.

Kutseühinguline omaabi esirinda! Liikmemaksud kõrgemale! Toetuskassad ellu! Kutseühingu asjaajamises valitsegu piinlik kord ja hoolikus!

Sellel teel leiab oma loomuliku rakenduse tööliste tung parema ja kindlama olukorra poole, tööliste vastuseis aja raskustele.

Peadpööritavaid tulemusi oodata siin muidugi ei saa. Tee on pikk ja vaevaline. Räägi-

take, et imesid tänapäeval ei juhtu. See ei ole õige. Demokraatlike maade võimsad ja rikkad töölisorganisatsioonid on ju tekkinud mitte milleski — vaesusest ja murest, seaduslike keeldude kiuste. Kuid see ime on saanud teoks pikas ja visas püsitöös.

On väljaspool kahtlust, et omaabiga saavad töölised tõeliselt parandada oma seisukorda vaid siis, kui see omaabi väljendub palgavõitluses. Kuid ka muud omaabi viisid on väga tähtsad, — ja kõigepealt just selle tõttu, et nende kaudu tiheneb liikmete ja ühingu side, tähendab, tugevnevad ka eeldused palgavõitluse eduks.

5.

Omaabi kutseühingulise korraldamise alal on tehtud veel väga vähe. Kutseühingud pole veel üldiselt saanud tugevaiks omaabi- ja võitlusorganisatsiooniks ja pearõhk tööliste huvide kaitsmisel püsib töölisvanemate õlgadel.

Töölisvanemad teavad, et nende organiseeritud tugi oli liialt nõrk, ja nii tekkiski töölisvanemate omaabi, töölisvanemate fondi mõte.

Selle fondi ülesanne on paratamatult väga tagasihoidlik: töölisvanemate abistamine tööterrori vastu. Kuid see algatus on tervitatav selle poolest, et temas avaldub töölistkonna omaabi tahe.

Siin, nagu mõnes teiseski suhtes, sammuvad töölisvanemad eelväes. Rõõmustaval viisil mõjub nende eeskuju mõnele kutseühingule, kus hakatakse senisest rohkem mõtlema omaabi korraldamisele.

Et selle juures aga püütakse töölisvanemate algatust maha teha, siis on põhjust karta, et seal rohkem pannakse rõhku sisemistele võitlustele ja lahkkelidele kui tõsisele kutseühingulisele tööle. Ja ometi on tööväli nii lai, et siin on igale tõsisele omaabi algatusele ruumi. Lahkkelide õhutajad ei saa eksitada tööliste omaabi ja ühtehoiu taht. Võime loota, et raskeneval ajal see tahe tugevneb ja võidab.

Töölise vabast ajast ja selle kasutamisest

L. METSLANG

Ajakirjanduses on käsitletud tööliste vaba aja kasutamise küsimust. Mõnes ajalehes on esitatud seisukohti, nagu oleks töötajate vaba aja veetmise küsimus mingiks uueks probleemiks, millele osutatakse eriti ulatuslikku tähelepanu Saksamaal, Itaalias ja mõnedes teistes autoritaarriikides. Demokraatlikes riikides, kus kodanikud omavad õigusi vabaks isetegevuseks, ei olevat nagu küllaldaselt rõhku pandud töötajate vaba aja kasutamise küsimusele. On esitatud näiteid, kuidas Saksamaal korraldatakse töötajatele huvireise luksuslaevadel, laagrid, kontserte, pidusid, teatrietendusi jne. On püütud väita isegi seda, et demokraatlikes maades töötajad jäävad sellastest

hüvedest eemale. Klassivõitluse õhkkonnas ei olevat võimalik töötajaid suunata mõistlikule n.-n. rahvasterviklikule kultuuritööle.

Peatuksime lühidalt tööliste vaba aja ja selle kasutamise juures.

Tööliste vaba aja kasutamise küsimus on tihedas seoses tööpäeva normeerimisega, puhkeaja korraldusega, tööpalga ja -oludega, korterioludega ja üldise heakorraga. Samuti omab siin suure tähtsuse isetegevuse vabadus, sõna-, triiki-, koosoleku- ja liitumisõigused. Seega ei ole vaba aja kasutamine mingi omaette küsimus, vaid see on osa sotsiaalsest elust. Tööline ja tema perekond vajab vaba aja veetmise kultuurseid võimalusi kestvalt,

näevast päeva, mitte ainult üksikjuhtumel. Selleks peab eelkõige töölisel vaba aega olema.

Tööpäeva normeerimine omab vaba aja kasutamises suure tähtsuse. Pikk tööpäev väsitab seevõrra tõelist füüsiliselt ja vaimselt, et ta ei saa korralikult osa võtta kultuurelust. Kui ta seda siiski teeb, siis rikub see tema tervist. Kui läinud sajandi lõpul seati üles tööliikumise poolt rahvusvahelises ulatuses 8-tunnise tööpäeva nõudmine, siis seati loosungiks: tööline 8 tundi töötab, 8 tundi kasutab kultuuriselt vaba aega, 8 tundi magab.

Tööpäeva lühendamisel on peale muu nimelt arvesse võetud seda, et tööline saaks iga päev osa võtta kultuurelust oma huvide kohaselt. Tänapäeval on rahvusvahelises ulatuses üles seatud 40-tunnise töönädala nõudmine ja mõnes riigis on see juba pandud kehtima.

Võib märkida seda, et mõnes riigis, kus eriti rohkesti kõneldakse „tööst ja rõõmust“ ning vaba aja veetmisest, ei peeta enam kinni 48-tunnisest töönädalastki. Nii näiteks Itaalias 1937. a. mõnes tööhäru tööaeg suurenes 60 t. nädalas. Sama pilti näeme ka tänapäeva Saksamaal.

Nädala puhkepäevad omavad töölise elu suurt tähtsust. Selle aja peale tavaliselt meil langeb suur osa tööliste vabast ise-tegevusest. Laupäeviti ja pühapäeviti peetakse koosolekuid, loenguid, sportitakse, loetakse kirjandust ja kuulatakse raadiot ning pannakse teime pidusid. Vahetpidamata kestvatel töödel omatakse pühapäeva arvel mõni muu vaba päev nädalas. Nende tööliste kultuurtöö võimalused on seega piiratumad.

Vanades demokraatlikes maades, kus kutseühingud pikemat aega on arenenud, esineb nädalalõpp tööliste elus tähtsa kultuuritegurina.

Sügisel ja talvel käib vilgas tegevus rahvamajades ning suvel vaba looduse keskel suvedokudes. Ka võib märgata tööliste suvemajakeste tugevat arengut, mis pakub töölis perekonnale tervislikku vaba aja veetmist suve jooksul. Siiski on üldiselt arenemas põhimõte, et nädala puhkepäevad olgu tööliste vabad ka organisatsioonitööst. Tööpäev olgu nii lühike, et tööline saab ära teha ka organisatsioonitöö ja puhkepäeval täiesti puhkata ning end pühendab individuaalsele kultuuritööle.

40-tunnise töönädala teostumisega suureneb tööline vabas ajas nädalalõppu osatähtsus veelgi, siis lüheneb laupäeval tööpäev ja tööliste käsutusse jääb nädalalõpuks rohkem vaba aega.

Palgaline aastapuhkus on samuti leidnud üldise tunnustuse. 1937. a. oli palgaline puhkus kehtimas 22 riigis kõigile töötajatele ja 16 riigis mõnele töötajate liigile. Eestis kehtib palgaline puhkus vaid osale töötajatele.

Tööline kasutab palgalist puhkust töökohest eemale sõitmiseks, kui see on aineliselt võimalik. See oleneb tööliste palgast ja perekonna suurusest. Välismaa kutseühingud on asutanud puhkekodusid oma liikmete puhkeaja

veetmiseks. Organisatsioonide tegelastele korraldatakse suvedokudes kursusi. Noorliikmed korraldavad laagreid. Need töölisel, kes on jõudnud soetada endale väljaspool linna suvemajakese (n.-n. rootsi majad), veedavad oma puhkeaja seal koos oma perekonnaga.

Meil on tööliste suvekodusid vaid üksikuid. Kuid kutseühingutel ja haigekassadel on sihiks nende ellukutsumine. Samuti näib poolehoidu leidvat üksikperekondade suvemajakeste soetamine, kuid praeguste palgake juures tekitab see töölistele raskusi.

Palk mängib tööliste vaba aja kasutamises olulist osa. Madala palgaga saab tööline enast ja oma perekonda hädavaevaft elatada ja riietada ning kehva korterit pidada. Päevast-päeva eluraskustega maadeldes ei teki töölisel kehtimat huvi kultuurelu vastu. Sellest on huvitatud vaid tugevamad ja teadlikumad. Kuid kõne all on laiemate töölishulkade vaba aja kasutamine. Võib märgata, et mida kõrgem on tööliste palk ja mida lähemad tema tööolud, seda iseteadvam ta on ja seda vastuvõtlikum organiseerimisele, seda suuremad on tema ainelised võimalused kultuurelu kulude kandmiseks.

Palga alangi ükski autoritaarriik ei ületa demokraatlike maade tööliste palgataset. Näiteks on Daani ja Rootsi tööliste reaalkalk kaks korda kõrgem Saksa ja Itaalia tööliste palgast. See tähendab, et Daani tööline võib oma palgaga osta kaks korda rohkem elutarbeid mistahes kujul kui seda suudab Saksa tööline. Ja Daani ning Rootsi oskustööline suudab oma kulul välismaasõitugi ette võtta. Sellest nähtub, kui võrdl. tähtsust osa etendab palk tööliste kultuurilend osavõtmise küsimuses.

Korteriküsimus omab tööliste vaba aja kasutamises erilist tähtsa koha. Mõistlikuks vaba aja kasutamiseks ei saa lugeda veel seda, kui tööline omal vabal ajal mistahes tähtsusega küsimuste lahendamiseks kogu aeg ringi jookseb, kõik vabad silmapilgud peale söömise ja magamise kodust eemal olles. Inimene vajab aega ja võimalusi rahulikuks mõtete kogumiseks, lugemiseks, kirjutamiseks, raadio kuulamiseks, keskusteluks omastega ja tuttavatega jne. Demokraatlik ühiskond vajab tugevaid, arenenud ja mõtlemaid isiksusi.

Selle võimaldamiseks peab tööline ja tema perekond elama ajakohases korteris. Kitsas korteris elatakse liig tihedalt koos. Kokkuvõtte hoides huvides elab sageli ühes korteris rohkem kui üks perekond. Tihedasti koos elamine avaldab halba mõju eriti noortele. „Kõik pahed, mis vanemate juures enam parandatavad ei ole, tungivad siin tahestatmata noorte hingesse, neid nõndasama parandamatult mürgitades. Tihedasti täistuubitud taourgas, kus on noored ja vanad, mehed ja naised kõrvuti elama sunnitud, kus nad sageli mitmekesi ühes sängis ja põrandal kõrvuti magavad — ei ole mitte ainult füüsiliselt surmav mürk, vaid see on ka moraali tapiaaks. Need urkad on kuritegude ja kõige kurvemate ebamoraali juhtumite sünnitajad“ (Mihkel Martna, „Tööliste Hää“ 1934. a. lk. 23). Nii kirjeldas vana tuntud sotsiaalpoliitik korterikitsikuse mõju tööliste elule.

Et töölised saaksid oma vaimset elu vabal ajal süvendada ja arendada, selleks vajavad nad kulturseid elukortereid, milleks tuleb parandada palgaolusid ja ehitada uusi kortereid.

Üldiselt hea korral on suur mõju tööliste vaba aja kasutamisele. Avalikud pargid, spordiplatsid, korralik odav liikumine jne. võib soodustada töölise vaba aja veetmist kultuursemal kujul. Näiteks omab Londonis kuulus Hyde Park tööliste elus suure tähtsuse. Siin peetakse suvel koosolekuid ja loenguid jne.

Moodsas kultuurelus saab olla vilgast tegevust ainult siis, kui kodanikel on kasutada teatud põhivabadused, nagu sõna-, trüki-, liitumis-, koosoleku- ja teised õigused. Kodanikul

peab olema täieline vabadus oma vaba aja veetmiseks.

Demokraatlike maade tööliste ja teistele töötajatele on vastuvõtmatud sellased riiklikud sundorganisatsioonid vaba aja veetmise korraldamiseks, nagu neid on ellu kutsutud „Töö ja rõõmu“ organisatsiooni nimetuse all Saksa maal ja teistes diktatuuririikides.

Nende sundorganisatsioonide ülesandeks on tööliste iseteadvuse unutamise, nende sidumine diktaatori püüetega ja tööliste eemalhoimine n-n. „klassivõitluse ideedest“.

Demokraatlikus riigis tööline omal vabal ajal tegeleb vabades võitlusorganisatsioonides või korraldab kodust elu. Ta on ise oma vaba aja peremees ja kasutab seda oma huvide kohaselt.

Liikuv palgaskaala

Ilmar Rebane

Viimaseil aastail on paljudes maades ühenduses järjest suureneva elukallidusega üles tõusnud küsimus, kuidas kohandada palku hindadega, — liikuva palgaskaala küsimus. Kõik sellesisulised lahenduskatsed püüavad säilitada palgade ostujõudu, hoida reaalpalku võrdlemisi stabiilseina. Ka meie tööliikukoosolekuid on tihti üles tõstatatud küsimus, kuidas oleks võimalik palgaolusid korraldada nii, et palgad liiguksid koos elukallidusega?

Palkade kohandamine elukallidusega ei ole sugugi nii lihtne küsimus kui see esimesel pilgul näib. Võib ütelda, et on üldse võimatu saavutada täiuslikku täpsust palkade ja elukalliduse liikumise vahel. Nimelt puudub täpne ja kindel alus, mille järgi oleks võimalik elukalliduse liikumist hinnata vastava indeksarvuga, vastava numbriga. Hinnad kõiguvad väga tugevasti, sama aine hind võib olla erinev, olenevalt sellest, missuguses kohas üht või teist ainet müüakse. Siinjuures ei ole tarvis sugugi suuri ruumilisi vahemaid. Saaduste hinnad on tihtipeale erinevad kauplustes, mis üksteisest kuigi kaugel eemal ei ole. Möödunud aastal kaevandustööliste ühingu poolt korraldatud uurimused näitasid, et saaduste hinnad väga tugevasti erinesid näiteks juba kaevanduste rajoonis. Hinna erinevusi mõjustab tihtipeale ka see, kas ostetakse võlgu või sularaha eest jne. Edasi võib tähele panna, et hindade

erinevused üksikutes müügikohtades sugugi ei olene üldisest majanduselu arengu suunast, vaid ka muudest asjaoludest, olgu need spekulatiivset või muud laadi. Selle tulemuseks on aga asjaolu, et puuduvad kindlalt määritletavad keskmised hinnad, mida võib arvestada elumaksumuse liikumise numbrilise suuruse väljaarvestamisel. Kuigi arvutluste najal saavutatakse mingisugune keskmine hind, siis see on tihtipeale täiesti abstraktne, oletatav, teoreetiline suurus, ja ei saa hoopiski mitte väita, et see teoreetiliselt, vastavate arvutluste alusel tuletatud keskmine hind, mis võetakse aluseks elumaksumuse oletatava liikumise määramiseks, oleks hind, mis tegelikus elus kõige sagedamini esineks. Sellest aga järgneb, et puudub alus, mis vastuvaidlematult ja õigesti suudaks määrata ja kätte näidata elumaksumuse liikumist. Vastupidi, arvud, millega näiteks meilgi ametlik statistika opereerib elukalliduse liikumise määritlemisel, on ebatõelised, tegelikus elus mitteesinevad ja seega liig sageli eksitavad. Küsimus sellest, missugune on elukallidus, kas ta on tõusnud või langenud, on lõppude lõpuks iga töölise igapäevase elukogemuse asi, mida on võimatu täpselt numbriliselt väljendada.

Seega näeme, et liikuva palgaskaala küsimuses põrkame otsekohe selle aluse puudulikkuse vastu, mis võiks

tunnustataval ja vastuvõetaval viisil elukalliduse liikumist määrata, aga sellest oleneb ka palkade vastav tõstmine või langetamine. Aga isegi selgi juhtumil, kui eeldada, et on võimalik ainete hindade liikumist täpselt jälgida ja sellele vastavalt koostada hindade liikumise keskmisi n.-n. indeksarvusi, siis pörkame uue raskuse vastu, mille ületamiseks puuduvad vahendid.

Nagu teada, elatusmaksumuse liikumise numbrilise suuruse, n.-n. indeksarvu määritlemisel, omab tähtsust ühe või teise saaduse hinna liikumine. Kõigi elu ülalpidamiseks vajalike kulutuste hinnaliikumine kogusummas annab üldise arvu, millega määratakse elatusmaksumuse liikumine. Selles aga seisabki raskus, sest olenevalt sissetuleku suurusest ühes või teises perekonnas, perekonna suurusest jne., lühidalt sellest, missugused kulutused ühe või teise töölisperekonna juures on suuremad, on ka elukalliduse tõus või langus erinev. Vastavalt sellele ei saagi rääkida üldisest ja ühtlasest elukalliduse tõusust mistahes kodaniku juures, vaid elukallidus on erinev igas leibkonnas. On see aga nii, siis osutub vajaliseks iga üksiku perekonna iga üksiku töötaja sissetuleku suurusele ja elukohale vastavalt tema palka kohandada elumaksumuse liikumisele — ülesanne, mille lootusetus ja lahendamatus on algusest peale väljaspool kahtlust.

Kolmas viis hinnaliikumise ja üldise elatusmaksumuse liikumise indeksarvude alusel palkade kohandamise kõrval on palkade kohandamine olenevalt produktsioonist, toodangu kõikumistele. Selle juures lähtutakse õigest alusest, et kõrgemate palkade maksimise võimalus oleneb toodangu suuruse ja selle väärtuse kujunemisest, lühidalt — tööstuse kasude kujunemisest. Selleks aga, et seda moodust võiks tarvitada, on vajaline tööstuse kontroll, mis oleks suuteline toodangu indeksarvusi tuletama. Ilma seesuguse kontrollita on võimatu leida õigeid ja täpseid aluseid toodangu kujunemise arutamiseks.

Eespooltähendatud viise on kasu-

tatud ka üksikutes maades palkade kohandamiseks elukallidusega. Ei tule niimeit unustada, et ka toodangu suuruse ja väärtuse kujunemine omab olulist tähtsust elukalliduse kujunemisel.

Eespoolsete arutlustega ei tahtnud me sugugi võtta seisukohta liikuva palgaskaala kohta üldse, vaid tahtsime ainult juhtida tähelepanu nende raskustele, mis seesuguse süsteemi rakendamine kaasa toob. Veel enam, tahame siinkohal rõhutada, et palkade kohandamine, vastavalt nendele nähtustele on vajaline ja tarviline. Palkade kohandamine vastavalt hindade, elatusmaksumuse ja toodangu kujunemisele on õiglane ja otstarbekohane, kuid ei saa jätta kahe silma vahele asjaolu, et selle süsteemi rakendamine tihti ei täida sellekohaseid ootusi. Selleks, et seesugused praktilised raskused oleksid võimalikult välditud, on vajaline kõigi kolme mooduse samaaegne ja kooskõlastatud rakendamine. Siiski ei tule ka selle juures unustada, et küsimus selle kohta, missugune palk on õiglane, on väga suures ulatuses tööliste igapäevase kogemuse asjaks. Sellest olenevalt aga liikuv palgaskaala on kõigest üheks vahendiks palgaolude korraldamisel, ja ainult üheks vahendiks. Selleks aga, et see vahend ei osutuks ebaõiglaseks ja oleks tööliste vastuvõetav, on vajaline seda rakendada koos nende vahenditega palgaolude korraldamiseks, mis töölisliikumine on vastuvõetavaks tunnistanud.

Tööliste seisukohalt jääb palgaolude korraldamises põhiliseks viisiks kokkulepete, ühislepingute, süsteem — kokkulepete süsteem, millele töölised tööandjaid sunnivad. Palkade kohandamist nende kokkulepete raamides võivad töölised kasutada, nagu see näiteks ka Norras praegu sünnib, kuid sealjuures on kõik need moodused siiski tööliste igapäevaseist kogemustist kontrollitud. Ei saa arvata, et praeguse töötülide lahendamise korra juures aparaat, mis töötülide lahendamiseks on rakendatud, võiks otstarbekohaselt kasutada liikuva palgaskaala põhimõtet, sest esiteks puudub meil tööstuse kontroll ja teiseks ei saa selles töölised hindade ja elatusmaksumuse liikumist

oma igapäevaste kogemustega kontrollida.

Kui aga tuleb põhimõtteliselt pooldada ühislepingute süsteemi palgaolude korraldamisel ja selle poole püüda ka meie senise töötülide lahendamise korra raamides — seda taotleb muuseas ka Tööliskoja viimane algatus Töötülide lahendamise seaduse muutmiseks — tuleb selie korra kasulikumaks rakendamiseks nõuda muude vahendite käsituselövõttu, mis ei kujuta endast nii peent mehhanismi kui seda on liikuv palgaskaala. Siin on mõeldav püüdmine lihtsalt palgade üldise tõstmise poole ületööstusharuliselt ja tööliliste esindajate mõjuval kaasaraäkimisel. Kõik need seisukohad ongi leidnud sõnastamist Tööliskoja vastavates et-

tepanekutes Töötülide lahendamise seaduse muutmiseks k. a. augustikuus.

Seejuures ei saa aga unustada seda eesmärki, mille poole peame püüdma palgaolude korraldamisel: ühislepingute süsteemi väljaarendamine ja selleks õiguslike aluste loomine. Selle eesmärgi saavutamisel on muude vahendite kõrval võib-olla rakendatav ka liikuva palgaskaala mehhanism koos tööliliste igapäevaste kogemuste ja tööliliste organiseeritud jõu kontrolliga. Seni aga peame töötama senise töötülide lahendamise korra painduvamaks muutmiseks, selle aluste ümberkujundamiseks ja selle raamidesse tööliliste organisatsioonilise jõu kaudu uute elementide sisseviimiseks.

Üldine tööaja lühendamine rahvusvahelises ulatuses

Leopold Johanson

Rahvusvahelise tööbüroo direktori aruandest tänavusel töökonverentsil kuulsime, et juba läinud aastal tuli, maailmamajanduses nähtavale ebakindlus ja kõikumine. Juba aasta teisel poolel võis tähele panna, et kõrgkonjunktuur ei ole enam stabiilne. Nõrgenes majanduslik läbikäik ja tegevus ning kasvasid toorainete tagavarad. Eriti näeme seda Ameerika Ühendriikides. Ameerika majandusliku aktiivsuse langus on mõjutanud ka teisi maid, kus ka languseks on oma põhjused. Majanduslikku arengut pidurdab ka poliitiline olukord: elatakse katastroofi ootel, valmistatakse palavikuliselt sõja vastu, koondatakse kõik võimalikud ainelised ja füüsilised jõud sõja ettevalmistusele, kulutatakse kohutavaid summasid relvastusele ja relva käsitamise õppustele, summasid, mis on tarvilised tervishoiuolude parandamiseks, haiguste vastu võitlemiseks, inimelu säilitamiseks, seaduse ja kultuuri levitamiseks ja süvendamiseks. Töötatakse palgehigis selleks, et luua abinõusid ja vahendeid inimelude hävitamiseks, varade ja väärtuste purustamiseks, kultuuri ja tsivilisatsiooni langetamiseks.

Viimased aastad elati kõrgkonjunktuuri tähe all: majanduslik areng jõudis kõrgemale kui kunagi varem. Tööpuudus vähenes, tööliliste majanduslik seisund oli, välja arvatud vähem osa riike, parem kui eelmise kõrgkonjunktuuri ajal 1929. a. Kui 1932. a. oli reas riikides töötute arv üle 30 protsendi tööliliste üldarvust, siis 1937. a. oli töötute arv umbes samal tasemel kui 1929. a., välja arvatud siiski mõningad riigid, kus töötuid oli ligi 20 prots. tööliliste üldarvust. Kuid tõsiasi on, et amet-

likest aruandeist ei peegeldu veel tööturu tõeline olukord: andmed on sõltuvad tööbõrside registreerimise korrast ja statistika alustest.

Tööpuudust on paljudes riikides vähendanud relvatööstus — oma riigi ja välisriikide tarvis. Sõda Hiinas ja Hispaanias annab järjest uusi tellimisi paljude riikide relvatööstustele. Kindlustuste, teede, gaasivarjendite ja muude sõjaliste otstarvetega ehituste püstitamisel on tegevuses töölilistehulgad. Saksamaal näiteks on selleks mobiliseeritud töölisi sundkorras. Ka sõjavägede arv on normaalsest palju suurem: hulk töölisi on tootmistegevusest kõrvaldatud ja rakendatud sõjaväeteenistusse. Nii Hispaanias, Hiinas, Jaapanis, Itaalias, Saksamaal ja ka mujal. Osa riike, nagu Prantsusmaa ja Holland, on sõjaväeteenistuse aega pikendanud. Tulemuseks on tööpuuduse vähenemine ja noorte, õppinud tööliliste arvu langus. Intensiivne ja väärtuslik töö nõuab tööliselt arenenud mõistust, head vilumust ja tehnikat, suurt oskust. Arvamine, et masin teeb töölise vaid masina osaks, kus ülearune on mõistus, vilumus, tehnika ja kutseoskus, on ekslik.

Hea oskusega kutsetöeline on tarviline kõigil tööaladel, kus tahetakse valmistada head kaupa. Selleks on ka sunduslikku kooliaega just tööstusriikides, nagu Belgias, Inglismaal ja Ameerikas, pikendatud. Pikem kooliaeg ühes pikema sõjaväeteenistusajaga on ka oma poolt vähendanud tööpuudust.

Kuna majanduselu elavnemises on mänginud suurt osa palavikuline relvastumine, siis on kindel, et kord relvastuskäitised tuleb ümber korraldada vastavalt rahuaja tarvidustele.

Siis võib oodata ka töötute arvu järsku tõusu. Sõjatööstusele ja sõjaettevalmistusele rajatud majanduselu kõrgkonjunktuur on petlik, sest sellele järgneb sõda või majanduselu langus suure tööpuudusega.

Viimasel ajal on tööstuses ja põllumajanduses mehhaniseerimine ja ratsionaliseerimine saanud hüüdnõnaks. Tartu näitusel majandusministri poolt peetud kõnest võime järeldada, et Eestiski teostatakse ratsionaliseerimine. Tekstiiltööstuses tunneme ratsionaliseerimise aleni vaid seda, et tööline pannakse kahekolme telje asemel kuuele teljele töötama. On selge, et sellegi tulemuseks on töötute arvu suurenemine. Juba ongi reas tekstiilkäitistes ja teistelgi tööaladel olnud suuri tööliste vallandamisi. Tööpuudus ähvardab, ei aita seda vältida mingi optimism. Tuleb vaadata tulevikku lahtiste silmadega ja mõelda, mis teha selleks, et enam töökäsi tööle mahutada. Tööpuuduse vähendamise seisukohalt on tarviline, et ühes ratsionaliseerimisega ja mehhaniseerimisega vähendataks ka tööliste tööaega. Muidugi ei ole see ainuke tööaja vähendamise põhjus, vaid siin tuleb arvestada ka tervislike, kultuurilisi ja eetilisi seisukohti.

Üldine tööaja lühendamine tõusis rahvusvahelises ulatuses üles kakskümmend aastat tagasi. 1919. a. võttis rahvusvaheline töökongress Washingtonis vastu 8-tunnilise tööpäeva ja 48-tunnilise tööädala konventsiooni, mis on nüüd juba peaaegu üldiselt enam-vähem ellu viidud. Ka Eestis on vastav tööaja seadus kehtiv. Kui seda seadust rikutakse, tööpäeva ületundidega pikendatakse, siis on siin küll süüdi järelevalve ja tööliste organiseeritud jõu nõrkus, mis ei suuda mõjutada veel kõiki tööandjaid ja ka töölisi kehtivaid seadusi austama ja täitma.

8-tunnilise tööpäeva ja 48-tunnilise tööädala vastu on tööandjate poolt visalt võideldud, kuid see võitlus jäi iga aastaga nõrgemaks: elu murdis sisse! Ennustused, mis seoti tööaja lühendamisega ja mis kuulutasid majanduslele ületamatuid raskusi, ei täitunud. Juba enne sõda ja ka sõja aeg tõendas, et pikem tööaeg ei tähenda veel vastavalt saaduste hulga suurenemist.

Tööaega tuli paratamatult tervishoidlikel, kõlbelistel ja majanduslikel kaalutlustel vähendada juba varemgi. Tööaja lühendamise kaasas ei käinud produktiooni langus. Dr. R. Hilferding ja teised tõendasid ka Saksamaa tekstiiltööstuse kohta vastuvaidlemata andmetega, et 8-tunnilise tööpäevaga toodetakse mitte vähem kui 10-tunnilisega. Dr. Bosch näitab, et tööline 8-tunnilise tööpäevaga ei anna 9-tunnilisest tööpäevast vähem produktiooni. Selle tõendus võib tuua rohkesti näiteid ja statistikat.

Mõnekümne aasta jooksul on mehhaniseerimine ja ratsionaliseerimine teostunud väga suurel määral. Töötingimused, tööpinge, tööjõukulutus on tunduvalt muutunud. Sellega ühenduses on üles tõstetud tööaja veelgi lühenda-

mine. Osalt on see juba teostunud mitmes riigis ja paljudel tööaladel.

Rahvusvahelisel töökongressil oli tööaja lühendamise küsimus päevakorras 1937. a., kuid veel mitte üldiselt, vaid ainult tekstiil-, keemia- ja graafikatööstuse alal.

Keemia- ja graafikatööstuse alal ei saadud lõpuhääletusel kongressil tarvilikku enamust. Belgia tööliste esindaja Mertens ja Prantsuse tööliste esindaja Jouhaux algatasid üldise tööaja lühendamise küsimuse, milleks küsimuslehtede koostamine oligi tänavusel töökongressil tähtsaimaks päevakorrapunktiks. Küsimuslehed lähevad riikidele, nende valitsute vastustele vastavalt koostatakse konventsiooni-eelnõu, mis tuleb tuleval aastal otsustamisele. Ta tuleb vastu võtta kahekolmandikulise enamusega, see on — ka osa valitsusi peab poolt olema, tööliste esindajad üksi moodustavad vaid ühe neljandiku töökongressi häälest. Osas riikides ongi juba tööädalat lühendatud 40-tunnini, nii Prantsusmaal, Ameerika Ühendriikides, Uuel-Meremaal, kuid sisemine võitlus selle ümber jätkub. Nii kuulsime hiljuti, et lahkus omalt kohalt Hispaania tööminister Aguade ja Prantsuse tööminister Ramadier, kes mõlemad töökongressist osa võtsid ja seal oma maa töökaitset ja tööaja küsimust käsitlesid. Prantsusmaal tuleb töölisorganisatsioonidel pidada visa võitlust, et ära hoida tööaja pikendamist, mis on praeguse Daladier' valitsuse töökavas ja mis osalt ongi juba teostatud, kuigi 40-tunnilise tööädala põhimõte püsib. Hispaanias on tööpäeva ja -ädalat pikendatud sõjaolude tõttu, Itaalia, Jaapani, Saksamaa on seda teinud relvastushoogtöö huvides. Saksamaa kujutab enesest ju praegu suurt sõjalaagrit.

Töökongressil esinesid tööpäeva lühendamise vastu tööandjad umbes samade väidetega, milleganad võitlesid omal ajal 48-tunnilise tööädala vastu: 40-tunnilist tööädalat teostati seni tööpuuduse vähendamiseks, nüüd tahetakse seda rahvusvaheliselt õigustada kui sotsiaalse arengu vahendit. Tööandjad arvavad, et tööaja lühendamine toob omahinna ja saaduste hinnatõusu, mis toob ka elukallidust. Nad tõid näiteid, et 40-tunniline tööädal ei ole Prantsusmaal tööpuudust vähendanud, vaid see on isegi suurenenud: täistöötuid oli 1937. a. 371.000, kuid 1938. a. 394.000. Et see väide õige ei ole, tõendasid Prantsuse valitsuse esindaja Godart, tööliste esindaja Jouhaux ja teised: Prantsusmaal on majanduslike raskuste ja tööpuuduse põhjused sootud teised, ilma sotsiaalsete reformideta ja tööaja piiramiseta oleks tööpuudus suurem ja olukord raskem.

Töösturite esindajad peavad tööaja lühendamist siis võimalikuks, kui majanduslik seisukord paraneb ja tehniline edu seda võimaldab. Tööliste elutaset ei saa tõsta nende arvates mitte vaba aja suurendamisega, vaid majanduselu tervenemise ja tõusuga. Selleks on tarvis ratsionaliseerimist. Töösturid tõid ka näiteid, kuidas riikides, kus tööaega seadus-

tega on lühendatud, on tegelikult seda pikendatud, nii Saksamaal töötatakse nädalas 63½—72 tundi, Itaalias 60 tundi.

Töösturite esindajate kavalaid ja üldsõnalisi põhjendusi ei jaganud Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide töösturite esindajad.

Tööliste esindajad, kes esinesid ka ühtlaste seisukohtadega, väitsid, et tööliste elutaseme tõstmiseks on tööaja ja tööpäeva lühendamine paratamatu. Tehniline edu teeb 40-tunnilise tööpäeva tarviliseks. Ei ole sugugi õige oletus, et tööaja lühendamine toob elukalliduse tõusu, näiteks on Briti metallitööstus, kus tööaja lühendamise ja töötingimuste parandamise kaasas ei käinud saaduste hinna tõus.

Ameerika Ühendriikide majanduslikud raskused ja tööpuudus on tingitud teistest asjaoludest, mitte aga tööaja lühendamisest. Uuel-Meremaal on 5-tunniline tööpäev ja 40-tunniline tööpäev vähendanud tööpuudust ja terendanud majanduselu. Ka tööpuuduse vastu võitlemiseks on 40-tunniline tööpäev põhjendatud. Juba nüüd tuleb võtta käsitusele vahendeid, mis on tarvilised raskuste vähendamiseks sõjatööstuse üleminekul rahuajasele.

Saksamaa, kus tööpäev on erakorraliselt pikk, samuti teised riigid, kus on pikk tööaeg, on majanduslikult raskemas seisukorras kui need riigid, kus tööaega radikaalselt on lühendatud.

Vaevalt on oodata tööliste ja tööandjate seisukohtades ka tuleval aastal muudatusi: vastamisi on kaks rinnet, ühel pool ei, teisel

pool jah. Otsus oleneb valitsuste esindajast. Kuid valitsuste seisukohad võivad vahepeal muutuda.

Juba ilma rahvusvahelise konventsioonita on elu paratamatult sundinud paljudes riikides tööpäeva ja tööpäeva lühendamise, kuigi mitte sel määral, nagu Ameerika Ühendriikides, Prantsusmaal ja Uuel-Meremaal. Küsimus ise on juba sedavõrd akuutne, et siin ka rahvusvaheline konventsioon on väga tarviline. Kui tuleval aastal töökonverentsil vastav konventsioon vastu võetakse, siis annab see määratu tuge üldisele tööaja lühendamise liikumisele, mida kannavad neis riikides, kus on tööliikumine tugev, eeskätt just organiseeritud töölised. Kui võitlus 8-tunnilise tööpäeva ja 48-tunnilise tööpäeva eest nõudis organiseeritud töölistel ja nende kutseorganisatsioonidelt väga suurt jõupingutust, siis võitlus 40-tunnilise tööpäeva eest, olgugi see vägagi põhjendatud tervishoiuõuetega, tööpuudusega, tehnika arenguga ja ratsionaliseerimisega, ei nõua mitte vähem jõukulutust. Seda võitlust raskendab veel ka see tõsiasi, et vahepeal paljudes riikides on demokraatlik kord asendatud autoritaarsel ja diktatuuriga, töösturite mõjuvõim valitsuste seisukohtadele on suurenenud, kuid tööliste organisatsiooniline jõud vähenenud, kui mitte just ajutiselt halvatud. Kuid kõigele sellele vaatamata on üldine tööaja lühendamine sedavõrd põhjendatud, et vaatamata vastuseisule, aga ka võnkumistele riikides, kus see juba on kehtimas, see üldiselt teostamisele peab tulema ja ühes riigis teise järele ka 40-tunniline tööpäev ellu viiakse.

Tööliskoja kava Töötulide lahendamise seaduse muutmiseks otsuste üldsunduslikuks kuulutamise alal

§ 14¹. Kokkuleppe saavutamisel poolte vahel § 10 korras või otsuse tegemisel töötüli lahendamiseks § 11 korras võib Töötulide lahendamise komisjon teha otsuse asuda menetlema saavutatud kokkuleppe või töötüli lahendamiseks tehtud otsuse üldsunduslikuks kuulutamist.

§ 14². Töötulide lahendamise komisjonis saavutatud kokkuleppe või töötüli lahendamiseks tehtud otsuse üldsunduslikuks kuulutamise menetlusele asub Töötulide lahendamise komisjon juhul, kui sotsiaalminister kokkuleppel majandusministriga kinnitab Töötulide lahendamise komisjoni sellekohase otsuse.

§ 14³. Üldsunduslikuks kuulutamise menetlusele kutsutakse Töötulide lahendamise komisjoni koosolekule tööandjate ja töövõtjate vastavate kutseorganisatsioonide esindajad kokkuleppe saavutamiseks üldsunduslikuks kuulutamise ulatuse ja tähtsaja kohta.

§ 14⁴. Saavutatakse kokkuleppe, koostatakse kokkuleppe tekst, millele kirjutavad alla tööandjate ja töövõtjate kutseorganisatsioonide esindajad.

Allkirjutatud kokkuleppe loetakse kollektiivlepinguks (RT 1929, 33, 246).

§ 14⁵. Ei õnnestu Töötulide lahendamise komisjonil tööandjate ja töövõtjate kutseorganisatsioonide esindajate

vahel kokkuleppe saavutamise üldsunduslikuks kuulutamiseks, lahendab Töötülide lahendamise komisjon üldsunduslikuks kuulutamise oma otsusega.

Töötülide lahendamise komisjonil on õigus Töötülide lahendamise komisjonis § 10 korras saavutatud kokkulepet või § 11 korras tehtud otsust üldsunduslikuks kuulutada, kas üleriigiliselt või ainult riigi teatud osas, vastavas tööstusharus või vastaval kutsealal, kas osaliselt või kogu ulatuses Kollektiivlepingute seaduses § 3 toodud kitsendiga: § 10 korras saavutatud kokkulepet mitte kauemaks kui üheks aastaks, § 11 korras tehtud otsust mitte kauemaks kui otsuse kehtivuse ajaks. Üldsunduslikuks kuulutamisel Töötülide lahendamise komisjon võib § 10 korras saavutatud kokkuleppe või § 11 korras tehtud otsuse piirides näha ette eritingimusi riigi teatud osade kohta.

Üldsunduslikuks kuulutamise otsus loetakse vastuvõetuks Töötülide lahendamise komisjoni poolt, kui sellele vastu ei hääleta ei Kaubandus-tööstuskoja ega Tööliskoja esindajad komisjonis.

§ 14⁹. Kui üldsunduslikuks kuulutamise otsus jääb komisjoni poolt vastu võtmata või kui komisjon otsustab üldsunduslikuks kuulutamise menetluse lõpetada, esitab Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osakonna direktor toimetuse sotsiaalministrile, kel on õigus anda üldsunduslikuks kuulutamise küsimus komisjonile uueks otsustamiseks § 14⁸ korras.

§ 14⁷. On Töötülide lahendamise komisjon teinud otsuse üldsunduslikuks kuulutamise küsimuses, teeb Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osakond otsuse tööandjate ja töövõtjate vastavatele kutseorganisatsioonidele teatavaks.

§ 14⁸. Tööandjate ja töövõtjate vastavad kutseorganisatsioonid, kes ei nõustu üldsunduslikuks kuulutamise otsusega, võivad protestida viie päeva jooksul, arvates ajast, millal otsus neile tehti teatavaks. Protest tuleb anda kirjalikult Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osakonnale ja selles pea-

vad ette toodud olema motiivid, miks komisjoni otsus ei ole protestijale vastuvõetav.

Protesti kannab Töökaitse ja Sotsiaalkindlustuse osakonna direktor ette sotsiaalministrile. Sotsiaalminister kokkuleppel majandusministriga kas kinnitab Töötülide lahendamise komisjoni otsuse üldsunduslikuks kuulutamise kohta või saadab komisjonile tagasi uueks otsustamiseks teises koosseisus.

Uue otsuse vastu võivad tööandjate ja töövõtjate vastavad kutseorganisatsioonid protestida samas korras kui see on ette nähtud esimese otsuse puhul. Protesti puhul sotsiaalminister kokkuleppel majandusministriga kas kinnitab komisjoni otsuse üldsunduslikuks kuulutamise kohta või jätab selle kinnitamata.

§ 14⁹. Töötülide lahendamise komisjon peab üldsunduslikuks kuulutamise menetluse lõpetama kahe kuu jooksul, arvates päevast, mil sotsiaalminister kinnitab komisjoni sellekohase otsuse (§ 14²). Pärast seda tähtaega tehtud komisjoni otsused on tühised.

§ 14¹⁰. Kui tööandjate ja töövõtjate kutseorganisatsioonide vahel § 14⁴ korras on saavutatud kokkulepe või kui Töötülide lahendamise komisjoni otsus üldsunduslikuks kuulutamise kohta on kinnitatud sotsiaalministri poolt või kui selle otsuse vastu pole saabunud määratud tähtajal proteste tööandjate või töövõtjate vastavate kutseorganisatsioonidelt, avaldatakse komisjoni otsus üldsunduslikuks kuulutamise kohta Riigi Teatajas. Avaldamisega Riigi Teatajas otsus omandab sundjõu tööandjatele ja töövõtjatele ja otsustes toodud tingimusi võib muuta enne otsuse kehtivuse tähtaja möödumist ainult vastavate tööandjate ja töövõtjate kutseorganisatsioonide vahelisel kokkuleppel, nagu kollektiivlepinguid.

§ 14¹¹. Riigi Teatajas avaldatud Töötülide lahendamise komisjoni otsustele võivad tööandjate ja töövõtjate vastavad kutseorganisatsioonid esitada administratiivkaebusi Riigikohtule üldises korras.

Trükitoõliste võitlus palga- ja töötingimuste parandamiseks

ALFRED OFFENBACH.

TRÜKITOÕLISTEL Eestis on vanemad ja paremini korraldatud kutseühingud kui teistel tööstusharudel. Algusest peale on trükitoõlised võtnud sihiks organiseeruda ületööstusharuliselt, mis pärast praegu kuulub organisatsiooni töötajaid poliügraafia kutsealadelt — kõrg-, lame- ja sügavtrüki, kartonaäžitöö jne. aladelt. Selles mõttes on trükitoõlised järgnenud välismaistele kogemustele, mis ei pea edukaks organiseerumist kitsa kutseala piirides.

Polügraafiatööstuse alal töötajate arvu võib lugeda keskmiselt 2000-le, kriisiaegadel 1800-le. Neist kuulub kõrgrükile umbes 1300 töölise, lame- ja sügavtrükile 300, ülejäänud on kartonaäžitöölised, ametnikud, abitöölised jne.

Trükitoõliste organisatsiooni on koondunud enamik kõrgrükile alal töötavast kvalifitseeritud tööjõust (70%), nagu ladujad, trükikijad ja pealepanijad, samuti täiel määral tsinkograafid. Lametrükile alal töötavad töölised on koondunud iseseisvasse ühingusse, mis praegu ei ole veel ülemaalse trükitoõliste keskuse liige, kuid kellega senini valitsevad head suhted.

Organisatsiooni kasvamist tõendavad arvud eelmistest aastatest ja seda järgmiselt (aasta 1. jaanuar):

1934. aastal —	280
1935. aastal —	357
1936. aastal —	566
1937. aastal —	680
1938. aastal —	822.

Praegu loetakse juba 900 liiget, kes on organiseeritud kohtadel asuvasse ühingusse.

Seepärast on trükitoõliste organisatsiooni mõju kasvanud ja on suudetud leida ka tunnustus tööandjate poolt, olgugi et 1928. a. tööandjate ühine pingutus lõhkus alusteni trükitoõliste organisatsiooni, jättes järele vaid riismed ja nõrgad kassad. 10 aasta möödumisel on suudetud tagasi võita sama tugevus kui seda omati enne.

Organisatsiooni ülesandeks oli ja on poliügraafiatööstuse alal töötavate töölise palga- ja töötingimuste korraldamine ning parandamine. Selleks koonduvad trükitoõlised organisatsiooni ja kannavad kohustusi organisatsiooni vastu, makstes Eesti oludes küllalt kõrget liikmemaksu — 25 sendist kuni 1 kroonini nädalas. Muidugi, organisatsioon arendas välja ka laiaulatuselise abistamise süsteemi ja hoolitseb kultuurilise ning kutseoskusliku taseme edendamise eest, kuid see ei kuulu praeguse artikli sisusse. Käesolevas kirjutuses püüame vaid tuua ülevaadet sellest, kuidas on püütud võidelda töö- ja palgatingimuste parandamise eest ja millised tulemused on olnud sellel võitlusel.

Organisatsioon püüdis lahendada kõiki küsimusi ülemaalses ulatuses. See seisukoht — küsimuste lahendamine ülemaalses ulatuses —

on põhjendatud juba tänapäeva tööstuse struktuuriga. Kui tekivad suuremad või väiksemad „kaärid“ (palga- ja tööhindade vahed) ühes või teises piirkonnas, siis võib see mõjuda takistavalt tööstuse rahulikule arenemisele ja omavahelisele konkurentstile, samuti aga asetab see ühe tööandja teistest soodsasse olukorda. Selle vältimiseks on parimaks abinõuks palga- ja töötingimuste ühtlustamine ülemaalses ulatuses, võttes arvesse kohapealseid erinevusi ja soodustusi.

Tööandjate keskus aktsepteeris sellekohase seisukoha ja seepärast edaspidistel läbirääkimistel liidu ja tööandjate keskuste vahel polnud sellest enam tüliküsimust. Mõlemad pooled tunnustasid üksteist väärikate partneritena. Pikemaajalised läbirääkimised aitasid kaasa kokkuleppe väljakujundamisele, mille tööandjate keskus soovitas liitunud trükitoõsturile kehtima panna alates 1. juulist 1938. Enamik küsimusi lahendati mõlemapoolse nõusolekuga, lahtiseks jäid vaid mõned vähemtähtsad küsimused, mis lahendatakse edaspidi. Kui osa trükitoõstureid ei aktsepteeri kokkulepet, siis nende kohta võetakse edaspidi eriseisukoht ja püütakse leida teid nende painutamiseks saavutatud kokkuleppe alla. Kokkuleppe ise sisaldab rea põhimõtetlisi nõudeid ja nimelt:

- 1) palkamise viisi kohta (nädalapalk),
- 2) puhkuste asjus (7—14 tasuta päeva),
- 3) palga alammäärad erikuteile (kolme piirkonna alusel),
- 4) õpilaste pidamine.

Ei peaks saladus olema, et trükitoõstuses oli suureks puuduseks palkade alammäärade mittekehtimine. Seetõttu võisid tööandjad võtta tööle ükskõik missuguse palgaga tööjõudu, ja kui majanduslik elu oli halb ja konkurent äge, siis püüti palku alla viia. See raskendas trükitoõliste palkade keskmist tõusu ka parematel aegadel, kuna ikkagi leidis tööandjad kui ka töölisi, kes maksid vähe ja kes olid ka nõus vähe teenima. Kui parema palgaga töötavad töölised tahtsid alustada palga juurenõudmist, siis tööandja vihjas vähese palgaga töötavaile ettevõttele. Seepärast on trükitoõliste sihiks olnud kehtima panna palga alammäärad, mille alusel edaspidi on kergem palgaolusid parandada.

Praegu on veel varajane öelda, kui suurel määral aitab palga alammäär tõsta trükitoõstuse palkade üldist taset, kuna see on alles rakendamisel, küll aga toob see kindlasti muutusi kaasa, kuna juba selle ettevalmistamise ajal on sündinud muudatusi palkade tasemes.

Juba varem märkisime, et 1928. aastal lõhuti trükitoõliste organisatsioon. See oli majandusliku konjunktuuri kõrgpunkti eel-aastal. Seepärast jäid ka saavutamata hüved 1929. a. majanduslikust kõrgkonjunktuurist. Teisest küljest see ei lasknud enam tulla esile suurt palkade alandamist halval majan-

duslikul ajajärgul. Palgad üldiselt langesid, kuid mitte eriti palju.

Palkade vähene langus ilmneb eriti statistika kaudu aastate järgi, kusjuures näeme, et 1923. aastat aluseks võttes pole tagasiminekut üldse olnud, kuigi reaalteenistuse tõus on olnud väike.

Aasta	Keskmine tunniteenistus	Nominaalteenistuse indeks	Reaalteenistuse indeks
1923	38,7	100	100
1931	41,5	109	109
1932	40,7	107	114
1933	39,2	103	117
1934	36,8	97	111
1935	42,5	112	130
1936	40,0	105	109

Keskmise tunnitasu langus ilmneb eriti 1933. ja 1934. aastal, kuna sel ajal valitses kriisi sügavpunkt. Reaalteenistus siiski selle all palju ei kannatanud, kuna samal ajal langesid ka kaupade hinnad, nii et tegelikult oli ostujõud 14% ja 17% kõrgem 1923. aasta tasemest. 1935. a. kõrgem tase tuleb panna „raamatuaasta“ erakordse elavnemise arvele.

Trükitöölise organisatsiooniline toibumine algas 1933. aasta lõpul ja sellest ajast algas ka positsioonide kindlustamine palkade alal. Nagu igas tööstusharus, nii ka trükitööstuses ilmneb nähtus, et suurtööstuses palgatingimused on paremad kui kesk- ja väiketööstuses. Kui võrdleme suur- ja kesktööstust, siis näeme järgmist palgavahet:

Tööstuse liik	1934. a. I p.		1934. a. II p.	
	Tunni keskmine			
	mehed	naised	mehed	naised
Suurtööstus	44,6	29,0	44,3	29,7
Kesktööstus	30,1	23,2	30,8	21,7
	1936. a. I p.		1936. a. II p.	
Suurtööstus	46,1	29,5	45,8	28,8
Kesktööstus	32,2	20,9	31,8	22,4
	1937. a. I p.		1937. a. II p.	
Suurtööstus	49,0	30,8	48,4	31,5
Kesktööstus	32,3	21,9	32,5	21,2

Ülaltoodud palkade võrdlustabel oli toodud selleks, et näidata palga nominaalse suuruse muutumise tendentsi ülespoole. Kuigi selles tabelis puuduvad mõnede kuude keskmised, samuti ka tänavuse aasta 6 kuu kokkuvõtte võib muutuda ülejäävate kuude arvel, on järgmise tabeli põhjal näha väikest, kuid järjekindlat palga nominaalset tõusu. Meestel oleks palk muutunud (1937. aastaga võrreldes) 46,5 sendilt 50,7 sendile tunnis, mis tähendab umbes 9% tõusu, naistel vastavalt umbes 9½%.

Kahjuks ülaltoodud andmed oma puudulikkuse kõrval haaravad vaid umbes 1500

töolist — suurkätistest. Kuidas on suhe kesktööstuses — 5 kuni 20 töolist käitises — on veel teadmata. Sellesse liiki kuulub umbes 500 tööliste ümber, seega ¼ kogu poliügraafia-tööliskonnast.

Meil on siiski kaudselt võimalik teha järeldusi kesktööstuse kohta, eriti kus liidu poolt algatatud palkade alammäär puudutab just kesktööstuses töötavaid töölisi. Reas trükikodades, kus seni pole palgad ulatanud alammääradeni, on neid vastavalt tõstetud. Osa ettevõtteid on juba lisanud kroonihaaval oma tööliste palka, nagu see sündis Kuresaares „Meie Maa“ trükikojas, Tallinnas ja mujal. Kahtlemata avaldavad need juurelisamisid mõju keskmise kujunemisele ja tahaksime loota, et ka alammäärad täies ulatuses peatselt kehtima hakkavad.

Sellest tabelist nähtub, et tõus keskmises tunniteenistuses nii suur- kui ka kesktööstuses kestis. Näiteks suurtööstuses oli see 1934. aastal meestel 44,6 sent., 1938. a. 53,4 (mais) või ümarguselt 19%, kesktööstuses oli meestel 30,1. 1938. a. 33,4 või ümarguselt 10%. Võrreldes aga 1923. aastat on protsentuaalne tõus kaunis märgatav.

Eriti tähtis oleks siin vaadelda keskmise tunniteenistuse liikumist möödunud aastal ja käesoleval aastal, mis peaks eespoolöeldut täiendama:

Kuu	1937. aasta		1938. aasta	
	mehed	naised	mehed	naised
Jaanuar . . .	50,4	32,7	50,4	33,4
Veebruar . . .	45,6	28,4	49,7	31,3
Märts . . .	47,6	33,0	46,7	29,3
Aprill . . .	43,8	30,3	53,4	33,4
Mai . . .	50,1	30,5	49,8	32,8
Juuni . . .	48,2	30,0	54,5	35,5
Juuli . . .	andmed puuduvad			
August . . .	46,0	29,9		
September . . .	44,6	27,6		
Oktoober . . .	44,5	27,6		
November . . .	44,3	27,0		
Detsember . . .	andmed puuduvad			
Keskm. aastas	46,5	29,7	50,7	32,6

Eesti majanduslikus elus algas 1935. a. hindade taseme tõus. See omakorda mõjus palga nominaalsele ostujõule tagasikiskuvalt. Seepärast protsentuaalselt palgakõrgenemine ei anna enam neid tagajärgi, mida sellest oleks saadud endisel hindade tasemel püsimisel. Nii näiteks 1935. aastaga võrreldes on elukalliduse indeks tõusnud keskmiselt 25%. Palgad sealjuures pole jõudnud saavutada üldiselt seda taset ja seega palga reaalne ostujõud on jäänud pisima endiselt 1935. aasta tasemele. Sellane nähtus pole millegagi põhjendatud, kui arvestada, et trükitööstus vahepeal on suutnud elavnenud majanduse juures profiteerida, ja loomulik oleks ka töötajate osasaamine sellest profiidist. Seepärast on trükitöölised puudnud ka seda taset muuta ülespoole, et saavutada reaalteenistuse tõusu.

Valituse poolt loodi eriinstitutsioon palkade alal esinevate tülide lahendamiseks. Tegelik praktika näitas, et seaduse alusel loodud Töötülide lahendamise komisjon ei suuda

küllalt rahuldavalt lahendada palga ja elukalliduse vahekordi, ja samuti komisjon oma töös ei loe end kompetentseks lahendama teisi küsimusi, mis pole palgaaktsioonidega orgaaniliselt seotud. Seepärast pole trükitöölised üldse peaaegu kasutanud seda teed, välja arvatud üks trükikoda Tartus, vaid tugeedes organisatsioonile asusid nad iseiseisvalt korraldama palgavahekordi. Kuna otsene surve tööseisaku ähvardusega pole võimalik, siis tuli siin kasutada läbirääkimiste taktikat, ja võib märkida, et mõnes ettevõttes andis see paremaid tulemusi kui seda oleks võinud oodata komisjoni kaudu. Üldse kasutati õige mitmesuguseid teid. Näiteks Võrus ühel päeval töölisid *in corpore* jäid „haigeks“ ja tervenesid vaid puhkuse ja palga kõrgenduse rahuldamise järele. Mõnel pool teostasid aktsiooni töölisvanemad, nagu Riigi Trükitokojas, „Ühistrükikojas“ jne. Üldse võib märkida, et sellaste aktsioonide taga seisis umbes

$\frac{1}{3}$ trükitööliskonnast, kusjuures tulid esile ka palgasuuruse muutused ülespoole. Aga see oli vaid osaline küsimuse lahendamine ja seepärast trükitöölised keskorganisatsioon paralleelselt alustas läbirääkimisi tööandjate keskusga üleriigiliste palga alammäärade kehtimapanemiseks ja töötingimuste reguleerimiseks. Selle üle oli meil eespool juttu.

Nagu sellest ülevaatest näeme, on olemas ka praegu teid palgade küsimuse lahendamiseks, kui seda teostatakse järjekindlalt ja süstemaatiliselt. Muidugi eeldab sellane töö samal ajal ka töövõtjate organisatsiooni tugevust ja seepärast ei ole trükitöölised organisatsioon kogu selle töö juures silmist lasknud organisatsioonilise jõu ja mõju suurendamist, püüdes organisatsiooni kindlustada kõige häiriva ja segava vastu. See kindlustamine on õnnestunud, organisatsioon on ühtlane ülalt alla ja seepärast tuleb oodata vaid selle üksmeelsuse tulemusi.

Vähemate käitiste töölisid ja Tööliskoda Arnold Stein

Kehtiva Tööliskoja seaduse § 1 on järgmine: „Tööstustöölise esinduseks luuakse avalikõiguslikul alusel tegutses Tööliskoda.“ Sama Tööliskoja seaduse § 10 on järgmine: „Koja liikmed valitakse kolmeks aastaks tööstustöölise poolt. Käitistes, kus on valitud Tööstusliikude käitiste töölislinna asutiste seaduse põhjal töölislinna asutised, on valijaks viimased. Käitistes, kus töölislinna asutisi ei ole, valib käitise tööliste üldkoosolek valijasmehed. Valijasmehi valitakse üks seal, kus käitises töötab 25—100 töölisi, suuremates käitistes aga vastavalt sellele, kui palju töölisnõukogu liikmeid oleks õigustatud valima antud käitise töölisid.“

Võrreldes neid §§ on ilmselt selge, et § 10 piirab väga oluliselt § 1-st. Kui § 1-se järgi on Tööliskoda avalikõiguslik tööstustöölise esindus, siis selle mõte võib olla ainult see, et selle esinduse moodustamisel omavad ühtlasi õigusi ja võrdseid võimalusi kõik tööstustöölised. Kahjuks § 10 seda ei võimalda, vaid jätab hääleõigusest ilma vägagi suure arvu tööstustöölisi. Kõigi käitiste töölisid, kus vähem kui 25 töölisi, ei oma hääleõigust Tööliskoja valimiste ega osavõtu võimalust selle moodustamisest. Sellega on osa tööstustöölisi esindamata, ja seda täiesti põhjendamatult.

Ei ole need töölisid süüdlased selles, et meil on nii suur arv vähemaid käitisi ja et nad töötavad sellastes. See oleneb üldisest majanduse struktuurist ja mitte töölistest. Sellega ollakse automaatselt lahti ühest suurimast õigusest — nimelt hääleõigusest kutseesinduse moodustamisel, millest muidu võib ilma jääda vaid kohtuotsusel ja mõningail erandjuhtudel. Kuna sellega suur arv tööstustöölisi koja moodustamisest ja tööst kõrvale jääb, siis selletõttu võib kujuneda Tööliskoja koosseis ühekülgseks.

Tööliskoja seaduse § 2-ne on järgmine: „Koja ülesandeks on tööstustöölise esindamine ja kaitse majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste huvide alal.“ Et seda teostada, vähemalt sinnapoole püüda, selleks on tarviline äärmiselt tihe side kõikide tööstustöölisega ja nende olukorra põhjalik tundmine. Kõigile on teada, et olukord ja töötingimused suur- ja väikekäitistes erinevad, ja vägagi tunduvalt. Suuremais käitises täidetakse sotsiaalseadusi siiski võrratult korralikumalt kui väikekäitises, samuti erinevad tugevasti palgaolud jne. Kui aga koja koosseisus puudub vähemate käitiste tööliste esindus, siis ei kajastu koja koosolekuil kõikide tööstustöölise päevamured.

Kuna aga kehtivates seadustes on

antud Tööliskoja tööstustöölise esindamise alal väga tähtsad ülesanded, sellepärast on tarvilik võimaldada osavõtt koja moodustamisest ja tööst kõikidele tööstustöölisele, tähendab nendeie, keda koda esindab. Sellepärast on hädavajalik, et astutakse samme selleks, et Tööliskoja seadust laiendatakse selles mõttes, et võimalikult kõik tööstustöölised saaksid kaasarääkimise õiguse koja täiskogu moodustamisel ja sellega koja töös.

Kuidas seda korraldada ja teised sellega seoses olevad küsimused on kõik lahendatavad. Siinkohal ei taha teha kindlaid ettepanekuid. Olgu juhitud tähelepanu vaid sellele, et haigekassad suudavad võimaldada kõikidele kassaliikmeile volinike valimistest ja sellega kassa juhtimisest osavõttu. Muidugi on tükk tööd ja teatavaid raskesti kas või tööstustöölise nimistute

koostamisel. Kuid võib kasutada väga hästi haigekassadel olevaid andmeid jne. Tarvis on vaid algatada Tööliskoja seaduse täiendamist. Loodetavasti ei leia see vastuseisu. Tuletame veel meelde, et kui see seadus omalajal dekreediga korras anti, siis just rõhutati edaspidise täiendamise ja muutmise tarvilisust ja just laiendamise mõttes. Kõige loomulikum on see, et täiendamise algatuse ja vastavad ettepanekud esitab Tööliskoda. Tegelikus elus on koda ise tundma õppinud neid puudusi ja on kuulnud ka laia hulkade arvamisi ja mõtteid. Vähemate käitiste töölised ootavad, et Tööliskoda püüab rakendada nende suhtes Tööliskoja põhikirja § 2-st, kaitseb nende kui kodanike õigusi ja astub samme selleks, et nendele antakse võrdne hääleõigus teistega.

Töölisvanemate fond

Meie ajakirja viimases numbris peatusime lühidalt töölisvanemate fondi küsimuse juures. Vahepeal on ka töölisvanemad ja töölisnõukogud hakanud selles asjas oma seisukohti kojale teatavaks tegema, kasjuures ilmneb, et töölisvanemate ja töölisnõukogude rõhuv enamus seda algatust soojalt tervitab ja soovib selle kiiret elluviimist.

Sel puhul olgu veel kord tähendatud, et fond moodustub peamiselt töölisvanemate ja töölisnõukogu liikmete iga-aastastest maksudest ja et tema eesmärgiks on töölisvanematele ja töölisnõukogu liikmetele juriidilise abi võimaldamine, toetuse andmine vallandamise puhul ja muudeks töölisvanemate üritusteks. On tulnud ka mõningaid parandusettepanekuid esialgse kava kohta, mis on täiesti asjalikud ja väärivad tõsist kaalumist. Nii on avaldatud soovi, et töölisvanemad ja töölisnõukogu liikmed saaksid abi vallandamiste puhul ka teatud aja kestes pärast nende aastase volituste tähtaja lõppemist jne. Kõik need parandusettepanekud tulevad töölisvanemate vastavil koosolekuil kaalumisele ja sõelumisele. Loodetavasti saab fond lähemal ajal asuda tegevusse.

Teatud poolt on aga jälle kord leitud, et Tööliskoja algatus on kahjulik, see olevat paralleelism ja ei suutvat töölisvanemaile mingit kaitset pakkuda. Neid imelikke seisukohti kordab nädalaleht „Rahva Sõna“ mitmes artiklis ja neid levitatakse ka mujal. Siinkohal ei ole ka huvituseta tähendada, et samas „Rahva Sõna“ numbris, kus nii järsult seisukoht võetakse töölisvanemate fondi vastu, leidub kirjutus Sindi tekstiilkäitise direktori

Mark van Jungi sünnipäeva puhul, kus kirjutatakse: „Et Mark van Jung, muidu väljast tulnuna, on suutnud kokku kasvada selle maaga, ei ole vähe tähelepanväärt asi.“ Ühes järgmises numbris leidub ka M. van Jungi tänuavaldus sellele heatahtlikule kirjutusele, M. van Jungi mäletavad Sindi töölised 1936. a. streigi ja võitluse päevilt väga hästi, neil ei ole põhjust jagada neid heatahtlikke seisukohti. Oleme õigustatud küsima, kas need kirjutused on ainult lihtsaks kokkusattumuseks?

Töölisvanemate fondi vastu tuuakse kõigepealt ette, et 6. töölisvanemate üleriiklik konverents olevat fondi asutamise heaks kiitnud, kuid ei olevat saanud seda sisuliselt arutada, sest koja peasekretär ei olevat näidanud enne konverentsi esitatavaid ettepanekuid. Meie arvates see asjaolu, et töölisvanemate konverents töölisvanemate fondi mõtte on heaks kiitnud, ei saa mitte põhjuseks olla fondi vastu, vaid selle poolt. Mis puutub väitesse, nagu ei oleks saanud konverents seda arutada, siis see väide pole millegagi põhjendatud. Pealegi ei esitanud sugugi peasekretär seda ettepanekut konverentsile, vaid see tuli konverentsi saadikute poolt, nagu väga suur osa ettepanekuid. Konverentsile esitati koja töölisvanemate toimkonna poolt ainult resolutsioone, mis käisid referaatide kohta. Ettepanekut aga, mis tuli konverentsil selle saadikute hulgast, arusaadavalt ei saadud töölisvanematele kätte saata. Pealegi oleme meie arvamisel, et igal konverentsi saadikul on õigus esineda ettepanekutega konverentsile ja et need ei vaja mingit eeltsensuuri. Kuid veel enam, fondi küsimus leidis isegi sõnavõtjate

poolt käsitlemist, ja kui praegused arvustajad on nii pikaldased, et ei mõista kohe oma seisukohti väljendada, siis ei ole see meie süü.

Mis puutub nendesse sisulistesse väidetes, mis töölisvanemate fondi vastu ette tuuakse, siis väidetakse kõigepealt, et fondi põhimääruses ei ole üteldud, kuidas tööterrori vastu võidelda, ja et fondiga ei saavat tööterrori vastu võidelda. Muidugi ei saa fondiga tööterrori vastu võidelda ja seda pole ka keegi väitnud. Mispärast aga pole fondi põhimääruses kavas ära märgitud, kuidas võidelda tööterrori vastu, siis seda sellepärast, et selleks ei ole koht mitte fondi põhimääruses, vaid kutseühingu koosolekuil ja selgitustöös, samuti kui ei ole näiteks koht rääkida seaduses, mis töölisi õnnetusjuhtumite vastu kindlustab, nendest tehnilistest seadmeist, millised tuleb võtta käsitusele tööõnnetuste vältimiseks. Meil ei ole sellest sugugi kahju, vastu-pidi, meil on hea meel, kui tänased arvustajad õpetaksid homme töölisvanemaile kätte vahendid, kuidas võidelda tööterrori vastu, ja kui nad suudaksid panna piiri tööterrorile. Aga nähtavasti ei ole need küsimused ka arvustajaile endile veel selged, sest kui ühelt poolt kirjutatakse, et „seadused üksi tööliste õigusi ei kaitse“, teiselt poolt aga, et töölistel puudub streigiõigus, seega reaalne jõud, — siis see arvustaja ise näib arvavat, et streigiõigus, s. t. seadus, pakub tööliste reaalselt jõudu, see on kaitset. Ja kogu selle arutluse kokkuvõtteks on, et seadus pakub seaduslikku kaitset ja see seaduslik kaitse on vahend tööterrori vastu võitlemiseks. Lõppkokkuvõttes jõuame täielise arusaamatuseni.

Kõike seesugust filosoofiat töölisvanemate fondi põhimäärusest on asjatu otsida. Töölisvanemate fond tahab lihtsalt abistada töölisvanemat, kes oma ülesannete täitmise taga-

järjel on sattunud raskesse olukorda, s. o. valandatud.

Mis puutub juriidilise abi võimaldamisse fondi poolt, siis fond tahab võtta enda kanda töölisvanema kohtukulud. Käesoleva aasta kevadised sündmused näitasid väga selgelt, kui vajaline see praktiliselt on. Meie palgatase me juures isegi töölisvanem ei saa koguda ülejääke. On olnud juhtumeid, kus nende ridade kirjutaja isiklikult on pidanud endiste töölisvanemate eest tasuma kohtus lõivud.

Lõppeks tuuakse ette, et koja algatus on parallelism. On muidugi hea meel, et nüüd mõnel pool luuakse uusi fonde, kuigi töölisvanemate omaabile vastukaaluks. Jättes kõrvale küsimuse, kus on siin parallelism, ja avaldades head meelt, et meie algatus on nii viljakale pinnale langenud, peame ainult tähendama, et kahjuks siiamaale töölisvanemad liig tihti on jäetud saatuse hoole pärast vallandamist. Töölisvanemate asjast on üks uue fondi loojaid isegi nii vähe huvitatud, et ta ei tea, kui uskuda „Rahva Sõna“ kirjutust (5. aug. 1938. a. lk. 1.), kuipalju tema juhatuses on töölisvanemaid, kuna neid on viis, mitte kolm, nagu ta arvab. (E. Ehitus- ja Puutööliste Ametiühing).

Meie ja töölisvanemate rõhuva enamiku arusaamist mööda töölisvanemate fond on vajaline ja see tuleb ellu viia. Sellele ei saa vastu olla ainult sellepärast, et fondi elluviimise on töölisvanemate konverentsi otsusel üles võtnud Töölikoda. Seesugune vastuseis on tingitud kadedusest ja kõrvalmotiividest ja meenutab neljajalgset, kes, olles tühjaks söönud oma küna, ronib sinna jalgupidi sisse, et jumala pärast teised ligi ei pääseks. Patenteeritud juhtide aeg eesti töölisliikumises on siiski möödas. I. R.

Ülevaade Töölistkoja tegevusest

Koja sotsiaalpoliitilised algatused ja sammud tööliste huvide kaitsmisel.

Vanade tööliste kaitse. Töölikoda esitas märgukirjad majandus- ja sotsiaalministritele, milles palutakse riigivõimu kaasabi vanade tehasetööliste olukorra parandamisel. Märgukirjas juhatakse tähelepanu asjaolule, et viimaseil aastail on hakanud suurenema nähtused, et käitistest mitmesugustel ettekäändel lülitatakse välja vanu töölisi. Tööliste vallandamist teostatakse konjunktuuri kõikumiste, ratsionaliseerimise ja muudel puhudel, kusjuures aga peamiselt vallandatakse vanu töölisi, kes on kuni 20 aastat ja üle selle juba töötanud vastavas käitises. Tavaliselt need töölisel on veel oma külgeharjunud töö juures tööväimelised, kuid muudel tööaladel on neil juba raske tööd leida. Kuna meie töölistel ei ole ka praeguse palgatase juures võimalik tagavarasid soetada, siis on töölisel sellega asetatud äärmiselt raskesse seisukorda. Märgukirjas soovitakse, et riigivõim leiaks vahendeid selleks, et 1) vallandamiste puhul püütaks käitistes säilitada töölisi, kes käitises

juba kauemat aega on töötanud, 2) et töömahu kõikumisi ei kasutataks vanemate tööliste pensioniõiguse kaotamiseks seal, kus käitistes pensioni maksetakse, seega, et vanemad töölistel enne pensioni väljateenimist vallandatakse, ja 4) et tööliste pensioneerimise tingimusi käitiste poolt muudetakse soodsamaks nii staaži kui ka pensioni suuruse poolest, kuna praegu maksetavad pensionid on väga väikesed.

Ratsionaliseerimise küsimus. Kojale saadeti Majandusministeeriumist seisukoha võtmiseks ratsionaliseerimise komitee seaduse eelnõu. Koja juhatus asus selle suhtes järgmistele seisukohtadele:

1) Ratsionaliseerimise juhtimine ja teostamine peab sündima kooskõlas rahvamajanduse kui terviku, eriti aga töölistkonna ja tööturu, olukorraga.

2) Ratsionaliseerimise komitee peab valvama, et ratsionaliseerimine ei areneks tööliste füüsilise jõu väljakurnamise suunas, et töölistkond saaks osa ratsionaliseerimise kasudest, ja et ratsionaliseerimine ei mõjuku häirivalt

tööturule, tekitades osalist või täielist tööpudust.

3) Nende ülesannete edukaks teostamiseks on vajaline, et ratsionaliseerimise komitee asetataks organisatsioonilise esinduse alusele, kusjuures ka tööliste organisatsioonidel peab olema võimalik mõjuvalt kaasa rääkida.

Esitatud eelnõu ei vasta nendele seisukohtadele. Nagu kuulda, ongi see eelnõu kõrvale jäetud.

Vasesügavtrüki tööala arvamine MÖT seaduse alla. Haridusministeerium saatis kojale seisukoha võtmiseks küsimuse, kas on vajaline arvata Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla vasesügavtrüki tööala. Tööala jaotuks: 1) retušeerimine, 2) plaatide söövitamine ja 3) trükkimise all-ala. Koja juhatus, ära kuulanud Eesti Trükitöölise Liidu seisukohad, otsustas asuda selles küsimuses jaatavale seisukohale.

Väliskaubanduse Nõukogu küsimus. Praegu on kavatsusel Väliskaubanduse Nõukogu moodustamine avalikõiguslike esinduste osavõtul. Loodava nõukogu kompetentsi kuuluvad küsimused on olulise tähtsusega tööstuse ja kogu rahvamajanduse suhtes, eriti tööturu, tööstuse kandejõu ja elatismaksumuse liikumise seisukohalt, seega on ka tööliskond neist küsimusist eluliselt huvitatud ning tööliskonna esindajate osavõtt sellest nõukogust vajaline. Eeltoodud asjaoludel Tööliskoja juhatus pöördus majandusministri poole avaldusega, milles taotellakse esinduse andmist ka Tööliskojale loodavas nõukogus. Küsimus on praegu selgitamisel.

Loengud Ringhäälingus

23. augustil s. a. toimus Raadio Ringhäälingus rvl. Leopold Johansonil loeng 24. rahvusvahelisest töökonverentsist Genfis ja 31. augustil s. a. ühistegevusinstruktori H. Isküllil loeng tööliste ühistegevusest.

Koja väljaanded

Ilmus koja väljaandel brošüür „Määrused töötervishoiu ja tööõnnetuste vältimise alal“. Raamat sisaldab 1. juunist s. a. kehtima hakanud Tööstuslikkude käitiste tööõnnetuste vältimise ja töötervishoiu määruse ja seni kehtimajäänud vastavahide veneaegse määruse norme. Raamatut võib saada koja büroost ja tema hinnaks on 15 senti.

Töölisvanema ja kutseühinglase käsiraamat ilmub trükist 15. septembri paigu, raamatu paksus on umbes 160 lehekülge tihedat kirja ja raamatu hinnaks on Kr. 1,50, köites Kr. 2,—. Raamatut võib saada või tellida koja büroost. Samuti võib raamatut tellida kirja teel. Raamatu hinna võib maksa ka koja posti jooksvale arvele nr. 733.

Peasekretäri vastuvõtt Tartus,

mis varemalt toimus Filosoofi t. 11 iga kuu esimesel reedel kella 8—9 õhtul, toimub nüüd alates septembrist samal ajal Tööliskoja Tartu esinduse ruumides, Uusturg 15.

Kutseühingute normaalpõhikirjad,

millised olid kojast moodustatud kutseühingute esindajate toimkondades väljatöötamisel, on

nüüd lõplikult vastu võetud kahel kutseühingute esindajate sellekohasel nõupidamisel, 2. ja 9. augustil 1938. a. Viimasel nõupidamisel moodustati veel kolmeliikmeline redaktsiooni-toimkond, kooseisus A. Offenbach, A. Petrov ja A. Kaasik, kes tegi põhikirjades vastavalt nõupidamisel ilmnunud seisukohtadele redaktsioonilisi parandusi. Normaalpõhikirjad esitati sotsiaalministrile.

Koja esindajaks Ratsionaliseerimiskomitees valis komitee koja peasekretäri Ilmar Rebase.

Töölisvanemate koosolek Tallinnas

Töölisvanemate, töölisnõukogu liikmete, kutseühingute esindajate ja koja valijameeste ülelinaline koosolek, esimene pärast suvist vaheaega, toimus 1. sept. s. a. Koosoleku päevakorras oli rvl. L. Johansonil ülevaade 24. rahvusvahelisest töökonverentsist k. a. suvel Genfis ja peasekretär I. Rebase kõne ainel „Uusi ülesandeid hooaja alul“. Ettekannetele järgnesid läbirääkimised ja töölisvanemate aruanded käitistest.

Tööliskoja algatused töölisvanemate fondi asutamise ja Töötülide lahendamise seaduse muutmise asjus võeti vastu. Umbes 120-st koosolijast oli vastu vaid 7 isikut, keda sekkord N. Andresen oli koha peale juhtima tulnud. Teised kõik olid poolt. Vastu võeti ka resolutsioon Balti Puuvillas ja Rauaniidis teostatava „ratsionaliseerimise“ ja Lutheri vallandamiste vastu.

Koosolekul avaldati pahameelt „Rahva Sõna“ rühmituse teguviisi vastu: kõiki Tööliskoja algatusi piüütakse „Rahva Sõnas“ sihlikult ja põhjendamatuult maha teha. Missugused need „Rahva Sõna“ kirjutajad ise on, seda näidati koosolekul pildis: koosolijad võisid näha „Nädal pildis“ nr. 15, mida toimetab „Rahva Sõna“ tegelane Oskar Gustavson, kes „Nädal pildis“ nr. 15 on toonud enese ülesvõtte naisepesus pealkirja all: „Kaaks daami Tallinnast promeneerivad Võsu plaazil“; seljas daami pluus, jalas daami õhtupüksid, rinnad naiselikkuks kohendatud, põsk toetab edevalt oma kaaslasele, — ka daamiriides mehe — põsele, daami päikesevari pea kohal. Imestatakse selle üle, et vanem härra, pealegi riigivolikogu liige — esineb rahvale daamina. Ja üldiselt tunnistatakse: niisugused need „R. Sõnas“ teistele kallaletungijad ongi! Ei nendel „meestel“ pole enam küll mingit menu tööliste keskel, tarvis siis õigeaegselt daamide suunas ümber orienteeruda.

Kõnelejad kinnitavad: „R. S.“ oma kirjutuste, mahategemiste ja kahtlustamistega ei suuda tööliste keskel poolehoidu võita. Kui „Rahva Sõna“ alatasa kirjutab oma vastastest, et need olevat tööliste usalduse kaotanud, siis peetagu alati meeles, et „R. Sõna“ toimetajad N. Andresen ja E. Joonas — mõlemad kandideerisid riigivolikogu valimistel paremates töölisrajoonides, kuid töölistel andsid neile väga vähe häält — ei usaldanud neid ja nad kukkusid läbi. Vähemalt need mehed ei ole teiste suhtes tööliste usalduse hindajaiks!

Töölisvanemate kursused Tallinnas

Tööliskoda, paljudele soovidele vastu tulles, korraldab Tallinnas töölisvanematele kursused. Kursuste kavas on järgmisi aineid: tööõiguse üldpõhimõtteid, tööliste töölepingu seadus, sisekorra määrused, töötervishoid ja tööõnnetuste vältimine, tööinspeksiooni ülesanded, tööaja ja puhkeaja eeskirjad, tööliskonna asutiste seadus ja ülesannete rakendus käitises, töötülide lahendamise kord, Tööliskoda, vabakutseühingulisi põhimõtteid, kujunemislugu, organisatsioon meil ja välismaal, kutseühingulisi võitlusvahendeid, kõneoskus, agitatsioon, sotsiaalkindlustus, ühistegevus, kutseoskus, rahvusvaheline tööorganisatsioon. Kur-

suste kestus on 50 tundi. Lektoriteks on dir. Margna, dr. Püümets, insp. Koppel, insp. Volmer, insp. Lüüs, rvl. L. Johanson, rvl. L. Metslang, peasekretär I. Rebane, nõunik A. Renning, instr. Isküll, A. Offenbach, A. Petrov, J. Mihkelson j. t.

Kursused algavad 16. septembril s. a. ja toimuvad Tööliskoja ruumes igal teisipäeval ja reedel kella 7—9 õhtul.

Töölisvanemaid, kes soovivad kursusest osa võtta, palutakse registreeruda enne kursuste algust koja büroos isiklikult või telefoni teel.

Rohket osavõttu kursustest, millel suur praktiline tähtsus, loodab Tööliskoja juhatus.

Välismaa ringvaade

Metallitöölised nõudsid 40-t. töönädalat.

Bernis peetud metallitöölise rahvusvahelise kutsesekretariaadi koosolekul oli peale muude küsimuste arutlusel tööaja lühendamise küsimus. Koosolekul võeti vastu resolutsioon, milles rõhutati, et moonda tehnika ja ennekuulmatu tootmisvõimaluste arenemise tõttu tänapäeva majandusel, on tungivalt tarviline tööpäeva lühendada. Liitunud organisatsioonid peaksid selleks kõik tegema, et valmistada pinda 40-tunnilise töönädala teostamiseks ja palgalise puhkuse andmiseks töölistele.

Kutseühingute tähtsus tööliste olukorra parandamisel Šveitsis.

Šveitsi kutseühingute liidu möödunud aasta aruandest ilmneb, et liidul oli 222.381 liiget. Juurekasv 1937. a. 4000 või 1,8%. Keskliidus on 16 liitu. Tugevad kutseühingud viisid läbi 994 palgaliikumist, mis haarasid 187.000 töölise. 35 juhtumil töötülid arenesid streigiks 4246 osavõtjaga.

Palgaliikumiste tulemusena saavutati palgakõrgendust 135.000-le töölisele. 84.230 töölisele sai parandada oma puhkeaja tingimusi, 8.773 töölisel õnnestus saavutada tööaja lühendamist. Kollektiivlepinguid sõlmiti 140, mis haaravad 4000 ettevõtet 52.600 töölisega.

Nahatöölise sotsiaalpoliitilisi nõudeid.

Inglismaal peetud nahatöölise internatsionaali koosolekul nõuti 40-tunnilist ja 5-päevalist töönädalat, vähemalt 2-nädalast palgalist puhkust ja tervisele kardetavatel aladel töötavatele töölistele pikemat puhkust. Töötüde tuks pensioneerida 50-aastaselt, kui nad on olnud enne 1 aasta töötud. Vanaduspension peaks algama meestel 60- ja naistel 55-aastaselt.

Vabrikutöölise internatsionaali koosolekult.

Klaasitöölise olukorrast.

Amsterdamis peeti vabrikutöölise rahvusvahelise ühenduse koosolek, kus esitatud aruannetest selgus, et selle internatsionaali liikmete arv oli 1937. a. kasvanud 605.643-lt 653.914-le. Liikmete juurekasvu on olnud kõikides liitunud ühingutes, eriti tunduvalt aga Soomes, Poolas ja Tšehhoslovakkias. Kahjuks

aga läheb naisliikmete arv kõikides maades tagasi. Koosolekul otsustati kummitööstuse olukord lähemale uurimisele võtta.

Samal ajal peeti klaasitöölise erikoosolek, kus olid esitatud Belgia, Taani, S-Briti, Holland, Norra ja Rootsi. Soome ja Prantsuse klaasitöölise liidud astusid alles 1937. a. internatsionaali liikmeks.

Koosolekule esitati 4 keeles aruanne palgake ja töötingimuste kohta klaasitööstuses. Põhjalikult arutati tööaja küsimust ja leiti, et tööstuse praeguse tehnilise taseme juures produktiivne pühapäevane töötamine on täiesti liigne, välja arvatud aknaklaasitööstus. Klaasitööstuse mehhaniseerimise ja ratsionaliseerimise tõttu on kaotanud kümnend tuhandet töölise oma töökohad. Selle tõttu on pühapäevane töö ülekohtune. Perekonnaelu seisukohalt oleks tähtis, et perekonnaisa ka pühapäeval kodus oleks. Reas maades on mitmesuguste klaasitöölise gruppides 4 vahetusega töö. Nii töötatakse ümmarguste klaaside (mudelite) ja aknaklaasitööstuses 7×6 tundi nädalas. Sellised tööliste grupid polnud lühikese tööaja tõttu just huvitatud pühapäevase töö kaotamisest, kuna neil peale lühendatud töönädala on veel teisi soodustusi, nagu pikem puhkus jne.

Saksamaal 10-tunniline tööpäev kehtima.

Ühenduses viimaseaegsete poliitiliste sündmustega pingutatakse tööliste tootluse tõstmist Saksamaal äärmuseni. Rootsi lehtede teatel tahetakse septembrikuust alates sisse seada 10-tunniline tööpäev, et tööstus suudaks kiirendatud tempos ettenähtud plaanid täita.

Mis puutub tööaega, siis tehakse praegu juba suurtes sõjatööstuses iseloomuga tööstustes palju ületunde. Mõnes käitises töötatakse 48 tunni asemel kuni 80 tundi nädalas. Saksnis Linke-Hoffmanni kontserni õppinud töölised teenivad nädalas kõigest 25—26 riigimarka. Sellega ei suudeta end elatada. Tulemuseks on seninägematud pingutused tükitöödel. Teenistus muidugi suureneb ja siis „reguleeritakse“ tükitöö hinnad uuesti allapoole, nii et teenistus püsiks peamiselt endisel tasemel. Enesele ülalpidamise muretsemiseks tehaksegi paratamatusest tingituna äärmiselt pikki päevi. Palgakõrgendamise nõudmine on keelatud.

Uusi sotsiaalseadusi

Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla arvatud tööalade nimekirja täiendus.

1. Ehitustööstus.

2-c. Krohvimistöe ala ühes lisanditega: a) plaatide panemisega, b) kivikatuste katmisega, c) kunstkrohvitoodega.

10. Tsementtoodete-töö ala — meistri- ja õppinud tööliste terves ulatuses ja õppinud töölisele jaotatult aladesse:

a) lihttsementtoodete-töö ala — 2 aastat,

b) värviliste tsementtoodete-töö ala — 2 aastat, lisaks p. a-le 1 aasta.

c) kunsttsementtoodete-töö ala — õppimisaeg lisaks p. a-le 1 aasta.

Meister peab omama tööliste kutse kõigil kolmel alal.

III. Graafikatööstus.

3. Kivitrükitöö ala — meistri- ja õppinud töölisele jaotatult aladesse:

a) litograaf-joonistajatöö ala — 3½ aastat,

b) ülekanajatöö ala — 3½ aastat,

c) trükkijatöö ala — 3½ aastat.

Kivitrükitöö ala õppeajaks määratakse senise 3½ aasta asemel terves ulatuses 4 aastat.

4. Litograafiatöö ala nimetatakse kivitrükitöö alaks.

6. Fotograafiatöö ala — meistri- ja õppinud töölisele jaotatult aladesse:

a) operaatoritöö ala — 2 aastat,

b) retušeerijatöö ala — 2 aastat,

c) laborant-kopeerijatöö ala — 2 aastat.

Fotograafiatöö ala õppeajaks terves ulatuses määratakse senise 3½ aasta asemel 4 aastat.

8) Kiirfotograafiatöö ala kustutatakse nimekirjast, arvates 1. juulist 1938. a.

V. Kehakattetööstus.

1. Pesuõmblemistöe ala ühes tikanditega kustutatakse ja selle asemele võetakse:

riidepesu õmblemise töö ala ühes lisanditega:

a) käsitikandid, b) masintikandid.

14. Mehaanilise kudumise töö ala liigitatakse järgmiselt:

a) mehaaniline riidekudumine — 3 aastat,

b) mehaaniline silmuskudumine — 3 aastat,

c) mehaaniline paelakudumine — 3 aastat.

15. Mehaanilise ketramise töö ala liigitatakse järgmiselt:

a) mehaaniline puuvillaketramise töö ala — 3 aastat,

b) mehaaniline lihtlõngaketramise töö ala — 3 aastat.

16. Trikoopesuõmblemise töö ala ühes lisandiga masintikandid.

VI. Klaasitööstus.

4. Klaasi- ja kristallilihvimise ning graveerimise töö ala — 3 aastat.

(RT, 1938, 55, 521.)

Määruse pensionikapitali valitsemise, arvepidamise, pensionikapitalide tasumise ja pensionide ning ühekordsete toetusrahade väljamaksmise korra kohta muutmise määrus.

(RT, 1938, 56, 537.)

Pagaritööstuses õttöe keelu erandite määrus

käsitleb erandeid 21., 24., ja 25. juunil 1938. a.

(RT, 1938, 57, 549.)

Seltskondlikes huvides elanike igapäevaste tarviduste rahuldamiseks 23. ja 24. juunil 1938 lubatud tööde nimekiri.

(RT, 1938, 57, 550.)

Linnaseaduse ja Vallaseaduse muutmise seadus vabastab kogukonnamaksust 1) tegelikult sõjaväeteenistuses olevad isikud, välja arvatud õppustele võetud reservlased, tegeliku sõjaväeteenistussaja kestes ka kogu selle aasta jooksul, kus nad vabastatakse tegelikult sõjaväeteenistusest, 2) riigi, omavalitsus- või eraasutuste poolt hoolekandel ülalpeetavad, samuti ka riigi või omavalitsuste poolt hoolekandelist abi saavad isikud, 3) vähimalt 40% töövõimest kaotanud Vabadussõja invaliidid, kes Vabadussõjas saanud vigastuste või haiguste pärast on õigustatud saama pensioni sõjaväelaste pensioniseaduse alusel, kaasa arvatud need isikud, kes on kaotanud pensioni saamise õiguse Autasumaa tarvitamise seaduse § 6 põhjal, kuid mis tingimusi vastavad Sõjaväelaste pensioniseaduses ettenähtud nõudeile ja 4) vähimalt 40% töövõimest kaotanud maailmasõja invaliidid, kes maailmasõjas saanud vigastuste või haiguste pärast saavad toetust Ajutiste veneaegsete pensionäride toetamise seaduse alusel.

Vallavolikogul või linnavalitsusel on õigus vabastada kogukonnamaksust üksikuid isikuid nende palvel, kui selleks on mõjuvaid põhjusi. Need palved on tempelmaksuvabad. Käesolevaid norme kohaldatakse, alates 1938. maksuaastast, kusjuures p. p. 3 ja 4 tähendatud isikuile tasutud kogukonnamaks tagasi maksetakse.

(RT, 1938, 59, 566,567.)

Tööstusettevõtete asutamise keelu maksmapanemise määrus

keelab kuni 1. juulini 1939. a. uute tööstusettevõtete (veskite) asutamise igasuguse jahu, manna, tangu ja kruubi valmistamise aladel.

(RT, 1938, 60, 590.)

Tööpõlgurite töölaagrite seadus

näeb ette, et sunduslikult töölaagrisse paigutamisele kuuluvad kuuest kuust kuni kolme aastani:

1) tööjõulised isikud, kes tööpõlgamise pärast

tööta ja eluütlalpidamise allikata ümber hulguvad,

2) tööjõulised isikud, kes raiskavad töötasu

või muu tulu alkoholist või narkootiliste ainete tarvitamise peale säärasel määral, et nad ise äärmises viletsuses elavad või et nendelt ülalpidamist

saama õigustatud isikud on sattunud abivajasse olukorda. Samuti võidakse tööjõulisi süüdlasi tööpõlgamise pärast kindla elukohata ümberhulkumises

(KrS § 265), kerjamises (KrS § 266) alla 17-aastaste enda juure võtmises, sihiga saata neid kerjamisele või kõlblusvastastele tegudele

(KrS § 273, 392 p. 2), elatise mitteandmises emale, seaduslikule isale või alaealisele lapsele

(KrS § 391) mõista töölaagrisse kuuest kuust kuni kolme aastani.

(RT, 1938, 62, 614.)

Tööstusõpilastekoolide õppetöö korraldamise määrus

näeb ette, et tööstusõpilastekooli õpilaseks võetakse vastu 6-klassilise algkooli või progümna-

siumi kahe klassi õpingud lõpetanud. Vastuvõtmine toimub sügisel enne õppetöö algust.

Esimeses järjekorras võetakse vastu need, kes on astunud õppelepingu põhjal tööstuslikku käitise kutseoskuse õppimiseks Meistrite, õppinud tööliste ja tööstusõpilaste seaduse alla arvatud tööalal. Selle järgi, kuivõrd ruumi jätkub, võetakse vastu: teises järjekorras need, kes töötavad tööstuslikus käitises ilma õppelepinguta, ja kolmandas järjekorras need, kes ei tööta tööstuslikus käitises. (RT, 1938, 67, 638.)

**Sojaväe haiguskindlustuse korraldamise
juhendi täiendus**
(RT, 1938, 69, 645.)

Meremeeste tööaja seaduse muutmise seadus
toob seadusesse muudatusi meremeeste kahjuks. Muudatuse järgi on lubatud normaalselt ka töö pühapäevadel ja riiklikel pühadel, välja arvatud kella 19—6-ni. Edasilükkamata ja julgeolekutööde puhul vahiteenistuse pidamiseks sadamas kompenseeritakse nüüd ainult ühe vaba tunniga tööajast iga poolteise vahiteenistuses olnud tunni eest eelneval, samal või järgneval pühade hulka mitte kuuluval ööpäeval või ületunnitasuga, kuna varem kompenseeriti seda vahiteenistusele vastava vaba ajaga. (RT, 1938, 70, 655.)

I. R.

Käitiste elu

Tallinnas

A.-S. A. M. Lutheri

käitises oli tulikahju, mille tagajärjel vallandati 5. augustil 90 töölist ette teatamata. Tööliskonnas sünnitab aga tõsist meelepaha asjaolu, et vallandatud on enamikus vanemad töölistes, kelle töökoht ei olnudki seotud tuleõnnetusega. Töölisile näib koguni, et tuleõnnetust püütakse kasutada vanematest töölistest vabanemiseks. Seejuures vallandamiste läbiviimisel käitise juhatus ei pidanud isegi tarviliseks arvestada töölisnõukogu seaduslikke õigusi ja esitada vallandatute nimekirja töölisnõukogule enne vallandamiste läbiviimist. Nii ei saanud ka töölisnõukogu vallandamiste vajadust kaaluda ja käitise juhatusle teha omapoolseid ettepanekuid. Töölisnõukogu leiab, et vanemate tööliste tänavaleviskamine ei tohiks olla lubatav, kuna vanade tööliste suhtes ei ole meil kehtimas mingeid kindlustuseeskirju vanaduse puhuks, samuti ei ole nendel vanadel töölistel enam lootustki mujal leida tööd.

Nendes küsimustes koostas töölisnõukogu märgukirjad esitamiseks majandus- ja sotsiaalministriile. Töölisnõukogu delegatsioon, koosseisus Vettmann, Lind ja Siig, käiski selles asjas ministrite juures, kes lubasid kaasa mõjuda selleks, et käitise juhatus oma sammud astuks ära kuulates töölisnõukogu arvamise.

Sotsiaalministri abi juures käis töölisnõukogu delegatsiooniga kaasas ka peasekretär I. Rebane, kes sotsiaalministri abi tähelepanu juhtis sellele, et tööliste vallandamisel ei ole mitte ainult arvestatud tuleõnnetusest tingitud asjaolusid, vaid käitise juhatus isegi ei eita, et vanu töölisi tahetakse käitistest välja sorteerida. Tulikahju on kasutatud ainult ettekäändeks selleks, et vallandamist teostada päeva pealt. Käitise juhatus on vähimasti kohustatud kõigile vallandatuile maksimaalse palga seadusliku ülesütlemise aja eest.

„Rahva Sõna“ ühes viimasest numbris teab kirjutada, et peasekr. I. Rebane ei olevat sotsiaalministri abi juures läbirääkimistest osa võtnud. Nagu eelnevast nähtub, on see „Rahva Sõna“ teade vale ja väljamõeldus.

Seoses tuleõnnetusega on käitises asutud

ka tööpäevade arvu vähendamisele, nimelt on töölisile palgaraamatuisse sisse kantud, et käitis võib töölisile tööd anda ainult 4 päeva nädalas. Liiguvad kuuldused, et pühapäevast tööd, mida seni tasuti ületundidena, kavatsetakse edaspidi tasuma hakata teisel teel, nimelt nädala sees puhkeaja võimaldamisega.

Olukord Joh. Lorupi klaasivabrikus.

Käitis töötab praegu täie koormatusega. Töötatakse peamiselt siseturule, kuid samuti ka ekspordiks, ja tööandjal on kavatsus sügise- ja talvekuudel, kui siseturg jääb kitsaks, ekspordi veelgi suurendada. Käitis kannatab ruumipuuduse all, kuna kogu tööstuse hoone on nagu suur laduplats ja vaevalt pääseb uksest välja läbi kastide ja kottide virna.

Tööstus on 5 aastaga suurte sammudega suurenenud ja arenenud, nii et olemasolevad tööstuse ruumid on täiesti kitsad. Kuna aga töölistel ikka on leppinud selle teadmisega, et 1. okt. k. a. saab tööstus endale ruume juure, nimelt praeguse Riigi Viljasalve hoone, siis peaks käitise juhatus tõesti kord mõtlema ka tööliste õigustatud tervishoidlikele nõudele. Esimeses järjekorras tuleks chitada töölisile söögi-, riietus ja pesuruumid, mida töölistel 5 aastat on oodanud.

Ratsionaliseerimisega on algust tehtud. On kaotatud endised kastkarastusahjud, mis ajasid kõik oma suitsu töölisile sissehingamiseks. Asemele on chitatud moodne lintahi, mis töötab gaasiga ega vaja ka inimtööjõudu nii palju kui endised ahjud. Töö-tervishoiu mõttes on see uuendus töölisile väga teretulnud.

Töölistes, nagu kütjad-sulatajad ja segutegijad, said ratsionaliseerimisel tunduva palgatõusu osaliseks, kuid töökoormatus ühe tööliste kohta tõusis ka kahekordeks. Näiteks endise 6 kütja-töölise töö teevad nüüd 3 meest. Palku tõsteti 13 kuni 15 senti tunnis. Endise 35—37 senti asemel saavad kütjad-sulatajad nüüd 50 senti tunnis.

Segutegijad, keda enne oli arvult 5, said 30—32 snt. tunnis, nüüd aga paigutatud üks mees mujale ja tööhulk tuleb teha 4-jal mehel, kusjuures nende palk tõusis 5 snt. tunnis.

Töölisnõukogu on püüdnud tööliste palgalolude parandamiseks teha mis võimalik, kuid

osal ei ole see annud tulemusi tööliste endi loiduse pärast. Töölisi on praegu käitises 431.

A. R.

Eesti Destillaadis

töötas 25. augustil 36 töölist. Palgad olid liht-töölistel — meestel 27 senti ja naistel 17 senti tund, oskustöölistel — meestel 30 ja naistel 18 senti tund. 1. juunil s. a. töötas käitises veel 48 töölist, kuid käitises võis märgata majanduslikke raskusi. Tööliste palgad olid maksmata, osal töölistel kuniajakroonistes summades. Saamata palga pärast tekkis käitises isegi 3. juunil streik, mis aga peagi lõppes, käitise juhataja lubades saamata palgade asja võtta ligemas tulevikus korraldamisele. Kuni 22. juunini käitis töötas kolme vahetusega, siitpeale töötab käitis ainult ühe vahetusega ja kõik töölised on paigutatud remont-töödele. Käitise töötamatahakkamist täie koormatusega on oodata, kuid ei tea millal. Tööliste arvu vähendati järjekindlalt, nii et juuni lõpul käitisesse jäi töötama ainult 14 töölist. Juuli lõpust alates on töölisi jällegi hakatud juure võtma. Samal ajal on toimunud ka tööliste saamata palgade küsimuse korraldamine ja nende väljamaksmine, nii et praegu on töölistel käitises saamata ainult väiksemaid summasid. Palkade mittekorralik maksmine on selles käitises kestnud juba pikemat aega ja see annab ennast seda valusamini tunda, et palgad osalt on äärmiselt viletsad, vististi küll ainulaadsed Eestis. Näiteks saavad tohukoorijad naised tükitööl 4,5 senti kilolt; kui tükitööd anda ei ole, siis maksetakse neile alatistele töölistele 6 senti tunnis. Hoolimata sellest umbes pooled käitise töölistest on tellinud „Töölistkoja Teataja“.

Kunstsarve Tehased

17. juulil s. a. peeti A.-S. Eesti Kunstsarve Tehased O. Kerson ja Ko käitise tööliste üldkogu koosolek.

Koosolekut juhatas J. Mürkel, protokollis R. Süvalo.

Töölisnõukogu aastategevusest andis ülevaate nõukogu esimees R. Kimberg, kes selgitas, missuguste raskustega on tulnud töölisnõukogul sel esimesel aastal võidelda, sest see praegune on esimene selles käitises ning kõigil liikmetel puudusid kogemused. Vaatamata kõigile raskustele on suudetud siiski palju korda saata. Eeskätt on ära kaotatud preemia maksmine palga lisana. Tunni hind oli nimelt äärmiselt madal ja siis makseti „juhataja äranägemisel produktiivse töö eest preemiat“, seega ei olnud töölistel kunagi teadlikud, kui palju nemad palka saavad. See pahe on nüüd kõrvaldatud ning kindlad tunnihinnad kehtima pandud, näiteks: tööline, kes enne sai 27 senti tunnis + preemia, saab nüüd kindla tunnitasu 45 senti tunnis. On suudetud ka kokkuleppel käitise juhatajasega mitmeid muid vigu parandada.

Utteks töölisnõukogu liikme kandidaadideks seatakse üles 8 uut ja 3 endist töölisnõukogu liiget, hiljem esitati valimis komisjonile veel 3 kandidaati, 2 uut ja 1 endine. 26. ja 27. juulil toimusid valimised, kus vali-

tuks loeti ainult 1 liige, R. Kimberg, endine. 2. augustil, järelevalimistel valiti töölisnõukogu liikmeteks J. Allik, uus, ja A. Vahesaar, endine. Valimised kinnitati tööinspektori poolt 9. augustil ja 11. augustil astus juba töölisnõukogu uues koosseisus ametisse.

Tööliskond soovis sel aastal väljasõitu korraldada Viljandisse, milline ka 24. juulil käitise juhatajase vastutulekul teoks sai. Möödunud aastal käis tööliskond Tartus.

Üldkoosolek asus üksmeelsele otsusele, asutada käitise juure spordiring ja tööliste laenukassa.

Spordiringist huvitatuile peeti 7. augustil asutamiskoosolek, kus valiti ka juhatus. Põhikiri on praegu Siseministeeriumis kinnitamisel. Eeskätt kavatsetakse asutada käsi- ja korvpalli meeskonnad. Lähematel päevadel algab platsi kordaseadmine, milline asub käitise maa-alal ning on töölistele kasutada antud.

Laenukassa asutamine on lähimate päevade küsimus, praegu on läbirääkimised põhikapitali hankimiseks. On lootusi saada pikaajalist laenu käitise juhatuselt.

Käitise juhatusel on kavatsus üle minna jällegi tükitöö alusele. See toob töölisnõukogule palju tööd juure, sest sellega ühenduses tuleb arvatavasti ka tunnihindade kärpimine ning lõpuarvete väljamaksmine.

Käitise juhatus on juba mitmele töölistele töölepingut muutnud. Nimelt antakse töölistele lõpuarve kätte ja siis palgatakse teda uuesti kui uut tööjõudu. Nii võib tööandja lepingut uuendada lõpmatuseni, sest seaduses nendele kaitset ei ole, keda on palgatud määrata ajaks ja hiljem määratud aja peale, kui see aeg on pikem kui kaks nädalat.

A.-s. Balti Puuvillast.

A.-s. Balti Puuvilla käitises algas 1. augustil pärast kuuajalist seisakut jälle töö. Juba käitise uksest sisse astudes paistis silma suuri vahepeal sündinud ümberpaigutusi tööpinkide juures, eriti kudumise jaoskonnas, kus tööpingid olid paigutatud 6 tükki kohati, s. o. 3 pinki reas vastamisi. Ümberkorraldused on vahepeal sündinud ka mujal, näiteks ketrukses paigutati ketrajad töötama masina 4 poole endise 2 asemel.

Teostamata on palgade tõstmise lubadus.

Tööliste üldkogu koosolek toimus 14. augustil 1938, a., kell 10.30 kino „Arsi“ ruumes Merepuiesteel. Koos oli käitises töötavast 1067 töölistest 231 inimest, kuna tööliste arv on pärast seisakut vähenenud umbes 400 tööliste võrra. Koosolekut juhatas H. Volter, abiks oli V. Määrts, protokollis E. Tarnu. Üldisest käitise olukorrast andis aru V. A d o.

Tähtsaimaks küsimusiks olid käitises praegu teoksil olevad „ratsionaliseerimise“ tagajärjel tehtavad ümberkorraldused (üleviimine 6 teljele jne.), mis ei ole töölistekonnas vastuvõetavad, samuti ei ole vastuvõetav käitise juhataja poolt õigekspeetud palgade tõstmise moodus, mis tahetavat läbi viia isiku „võimete“ ja näo järgi. Töö- ja tervishoiutingimusi tuleb käitises kiiresti parandada.

Üldkoosolek võttis vastu kolm resolutsiooni:

1. Üldkogu koosolek leiab, et ühesuguse töö juures peab olema ühesugune tasu, kuna võimete vahet ka edaspidi reguleeriks tükitöö, ja ei pea õigeks palkade tõstmist meistri jne. juhtimisel, või üksikute juhtumite hindamisel või näo järgi, kuna sellasel sünnib väga palju ebatäpsusi, pahameelt ja see ei ole õiglane.

2. Üldkoosolek leiab, et ratsionaliseerimine ei tohi kujuneda tööjõu kurnamiseks, vaid see peaks rajanema tehnikale ja mõistusele, kuna tööliste töökoormatuse tõstmine üleliia muudab paljud varakult invaliidideks, ja — kuna nende liigutusi ei juhi mõistus — automaatideks, mis ei ole kasuks meie rahvale, töö intensiivsusele ja ka kvaliteedile.

3. Üldkoosolek leiab, et käitises tuleb kiiresti asuda puudulike töö- ja tervishoiutingimuste parandamisele, kuna see äärmiselt kahjustab tööliste tervist. See oleks pidanud olema tööpinge tõstmise eeltingimuseks kui ka 1. juulil s. a. kehtima pandud vastava määruse täitmisele.

Koosolek asus üksmeelsele seisukohale, et töölisel paigutatakse töötama 3 teljega, kuna 6 teljega on äärmiselt kurnav ja võimatu töötada.

Käitise hoovijaoskonnas on paar „agarat“ tegelast, kümnik Tannik ja kivivabrikus Orjannikov, levitanud samas töötavate tööliste hulgas kuuldusi, et kõigil vene töölisil tuleb eestistada oma nime, vastasel korral käitise direktor vallandavat nad, mida aga käitise vastutav juhataja töölisnõukogu järeleparimisel eitas. Missuguseks võib kujuneda umbkeelse nime eestistamine, selle kohta siinjuures näide: sama käitise tööliste abikaasa, kes on pärit Petserist, on Eesti kodanik, ilmub arsti juure tšeki saamiseks haigekassasse, teatades, et tema „vamiil“ on Oirand, pika selguse järele selgus lõpuks, et tema nimi on eestistatud Ojarand, mida aga värskelt nime omanik ei suuda puhtalt häälendada.

Koosolek nõudis mõningate olemasolevate (kivivabrik) pesuruumide koristamist, mis seni oli igapähe oma asi. Veel nõudis koosolek odavat riidet põlledel või kitlile jaoks.

15. augustil s. a. kõik 6-el teljel töötavad kudemad pöördusid käitise direktori poole nõudega, töölisnõukogu esindajate juuresolekul, et nende töökoormust vähendataks ja töö hinda tõstetaks, kuna kudemate 6 telje teenistus ulatub poole kuu eest 15—20 kroonini, sest tükihindu on kärbitud. Kuna käitise juhataja ei tulnud sellele vastu, siis tegid kõik 6 teljel töötajad kudemad 16. 8. s. a. töölisnõukogule ülesandeks pöörduda oma raske seisukorra kergendamise lootuses majandus- ja sotsiaalministri poole märgukirjaga, mille töölisnõukogu delegatsioonina edasi andis 23. augustil koos Töölistkoja esindajaga.

Märgukirjas tonitatakse järgmist:

Tööpinge tõstmise läbi on tööliste olukord muutunud äärmiselt raskeks. Tegelikult käib töölisile juba 4 teljel töötamine üle jõu, kuid käitise juhatus arvab, et töölisel ei olevatki

6 teljel töötamise vastu, vaid see olevat ainult „õhutajate“ teene. Ometi töölisel eelistavad töötada 3 teljel ja vähem teenida kui töötada üle jõu.

Kuna käitise juhatus on tööliste suhtes üleolev ja vastutulematu, siis loodetakse, et riigivõim astub samme uue teoorjuse vastu ja tuletab meele käitise juhatusel, et töölisel ei ole tööloomad, vaid riigi kodanikud, kelle inimlikud õigused peavad leidma arvestamist ja kelle tervis on kallid mitte ainult neile endile, vaid ka riigile. Riigivõim peaks olema huvitatud n.-n. ratsionaliseerimise tõkestamisest, kuna selle tulemuseks on tööpuudus ja vanemate tööliste vallandamine, ja juhtima ratsionaliseerimise säärastele teedele, mis teevad tööliste elu paremaks ja mitte halvemaks.

A.-S. Ilmaris

töötab 244 töölist. Töötülide lahendamise komisjoni otsusega pidi läbi viidama vähimalt 8-, keskmiselt 10%-line palgatõstmine. Käitise juhataja ei tahtnud täita komisjoni otsust ja kui töölisnõukogu seda nõudis, asus tööandja tööliste vallandamisele, kusjuures vallandatute arv oleks tõusnud üle 100, nende hulgas 31 lihttöölist. Nende vallandamiste vältimiseks oli töölisnõukogu sunnitud sõlmima kokkuleppe tööandjaga. Nimelt komisjoni otsus kirjutas ette palgatõstmise 1. aprillil 1938. a. kehtinud palkadest, kuid just 1. aprillil hakkasid kehtima käitises käitise juhataja poolt tõstetud palganormid ajatöö. Kokkuleppe sisu seisab selles, et komisjoni otsus võetakse täitmisele nii, et komisjoni otsuses ettenähtud põhipalkade tõstmisel võetakse arvesse ka käitise juhatusel poolt k. a. aprillikuus teostunud palgatõstmine. Sealjuures maksetakse tööliste välja vahed, mis tekivad komisjoni otsuses ettenähtud suurema palgatõusu tõttu, kahe kuu eest, võimalikult 15. augustiks k. a.

E. Kartuse ja J. Tulingu

riidevärvimistööstuses töötas 31. augustil 121 töölist. Keskmisteks palkadeks oli lihttöölistel — meestel 35,6 ja naistel 21,6 senti tunnis, oskustöölistel — meestel 45 senti tunnis. Kutsesuhtingus on vaid üksikuid töölisi. Suviseks väljasõiduks tööandja annetas teatava summa, kuid sellest ei jatkunud väljasõidu korraldamiseks, mispärast töölisel sellele juure maksid.

Kopli Kinnisvaravalitsuse

käitistes töötas augustikuu lõpul 85 töölist, palgaga: lihttöölisel — mehed Kr. 2,40 ja naised Kr. 1,20 kuni Kr. 1,60 päevas. Oskustöölisel, mehed, teenivad Kr. 2,80 kuni Kr. 3,60 päevas. Palgakõrgendust seni, hoolimata üldkogu koosoleku nõudmisest ja töölisvanema sammudest, tõstetud ei ole. Seni ei ole antud töölistele ka palgalist puhkust. Käitise juhatus arvates töölistel ei olevat õigust palgasele puhkusele, kuigi käitises on olemas remonttöökoda, kus saadusi valmistatakse ja ümber töötatakse. Kõikumine on praegu lahendamisel tööinspektsioonis.

Globuse

jalanõudetööstuses töötas augusti lõpul 270 töölist. Keskmised palgad on meestel 37 ja naistel 26 senti tunnis. Tervishoiulisel tingi-

mused käitises on puudulikud, suur vajadus on korralliku õhupuhastuse järgi. Käitises puudub töölisnõukogu. Eriti üks meistri abidest näib sellest huvitatud olevat, et töölisnõukogu ei valitaks, ja tuletab seda töölistele alati meele.

H. Rõivas ja Poleščuk

suka-, paela- ja trikootööstuses töötab 38 töolist, palgaga: lihttöölised — naised Kr. 1.— kuni Kr. 1.50 päevas, oskustöölised — naised Kr. 1.— kuni Kr. 2.60 päevas. Oskustöölismeeeste palgad algavad Kr. 2.50. Kevadise tööstuse seismajäämise tõttu jäeti vaid üks kolmandik töölisi tööle. Palgad on viidud tunnitöö alusel tükitöö alusele.

Kutseühinguline organiseerumine puudub.

Tallinna linna ehitusosakonna

käitise tööliste üldkogu koosolek peeti 17. aug. s. a. Tuletorje saalis, millest osa võttis ligi sada töolist.

Koosoleku juhatajaks valiti J. Madrus, protokollijaks R. Valliste.

Töölisnõukogu tegevusleivaatega esines nõukogu liige J. Puhkur, selgitades pikemalt üldkogu koosoleku poolt 1. juunil otsustatud palga nõudmise käiku. Linnavalitsus otsustas palga tõstmise eitavalt ja nõukogu oli sunnitud kasutama töötulide lahendamise korda. Komisjoni sundotsusega tõsteti kõiki palganorme 6%.

Vaatamata nõukogu põhjendatud protestile, et 6%-lise palga tõstmisega, ei saavutata isegi 1937. a. palgataset, rääkimata vahepeal olnud elukalliduse tõusust, komisjoni otsus siiski kinnitati.

Peale sõnavõttu aruanne võeti teatavaks.

Järgmiseks küsimuseks oli toetuse maksimise juhatuskirja selgitamine, mille kohta pikema kõnega esines Tööliskoja liige A. Petrov.

Juhatuskirjas antud õiguste ja kohustuste alla ei käi kõik linna töölised, vaid ainult need, keda linnavalitsus võtab „alaliste töölise“ nimekirja. Nii on praegusel korral ehitusosak. üle 300 töolisest vaevalt 80 selles nimekirjas. Ka need ei saa kasutada juhatuskirjas loetletud õigusi, sest talvel alandatud (avalike tööde) palkadega tööaega ei loeta linna tööl olnud ajaks. Seega ehitusosak, tööline, et saada juhatuskirjas ettenähtud vanaduse toetust 25-aastaselt linna tööl olemise aja eest, peab töötama 45—46 aastat!

Kõigi linna käitiste töölisnõukogud on esitanud ühiselt omad ettepanekud linnavalitsusele (Tööl. Teat. nr. 5.) Need ettepanekud ei ole linnavalitsuse poolt vastuvõtmist leidnud, kes pealegi on välja töötanud lepingu-kava, milles ei ole arvestatud nõukogude seisukohti.

Töölise olukord on raske. Mitte allakirjutamise puhul võidakse tööleping lõpetada, tööline kaotab 13-tööpäevalise palgalise puhkuse, vanusetasu saamise õiguse jne.

Üldist kindlustuse seadust ka niipea oodata ei ole. Vastava informatsiooni kohaselt antakse selle seaduse eelnõu riigivolikokku. Millal see seal vastuvõtmist leiab, on teadmata.

Tõsist muret võis näha nii sõnavõtjates kui ka kõigis koosolekut osavõtjates oma olukorra üle, sest ehitusosakonna töölised on kõik vanemas eas. Läbirääkimiste tulemusena võeti vastu otsus, milles Tööliskojal ja töölisorganisatsioonidel tuleks võidelda üldise kindlustusseaduse kiirema elluviimise eest. Tunnistati vajaliseks suuremat organiseerumist kutseühinguisse, et saavutada ühislepinguid. Otsustati kõigiti toetada töölisnõukogude ühiseid nõudmisi toetuse maksimise kokkuleppe alusena, et tööliste oleks võimaldatud kassa juhtimisest osavõtt, vallandatuile ja töölt lahkunuile maksetagu tagasi kinnipeetud summad.

Töölisi tuleks suuremal arvul arvata toetuse ja puhkuse saamise õiguslikeks.

Linna trammi

käitise juhataja poolt on koostatud juhtide eksamikavad. Kavade alusel tuleb kõigil trammijuhtidel sooritada eksam 1. oktoobril k. a. kutseõiguse saamiseks. Alustet on juba tehtud, sest osa juhte on saadetud psühhotehniliste katsetele, millised tuleb sooritada tulemustega „hea“.

Eksami kavad on koostatud nii laiaulatuslikult, et nad haaravad: elektrotehnika, bensiinimootori, tee-ehituse, käitise seisukorra, uue sõnaga käitise „raking“ jne. alasil.

Psühhotehnilised katsed ja eksamid võivad eriti saatuslikuks saada vanematele juhtidele, kuigi nad aastakümneid omal kutsealal töötanud ning nii omavad suure praktika.

Kas õnnestub töölisnõukogul selles saavutada kokkulepet, et vanematele juhtidele kindlustatakse töötamise võimalus ilma eksamita, on küsitav.

Tselluloosi tööliskond nõuab korterikitsikuse lahendamist.

Viimasel Põhja Paberi- ja Puupapivabriku töölise üldkogu koosolekul arutati lähemalt praegust käitise majanduslikku olukorda ja võimalusi palkade tõstmiseks. Aruande käitise seisukorrast esitas töölisnõukogu abiesimees, millest selgus, et käitises töötab praegu 900 töölise ümber. Lähemas tulevikus pole oodata suuremaid muudatusi töömahus ega tellimistes. Soodus konjunktuur tselluloosi-turul kestis käesoleva aasta alguseni. Siis hakkasid tulema tagasilöögid.

Tellimiste vähenemine ilmnas kõigepealt paberi alal. Pühapäevadel pandi juba neljas masin seisma, samuti vähenes naiste töö jne. Käitise juhatare poolt antud seletuste järgi on loota olukorra stabiliseerumist ja tellimiste arvu võimalikku kasvu. Enne suvist puhkust oli karta käitises pikemat tööseisakut, kuid nüüd jääb see arvatavasti tulemata. Töölisetele anti 7 päeva palgalist puhkust ja ühenduses sellega seisis käitis siiski kokku 20 päeva. Tellimiste saamist raskendavat praegu maailmaturul valitsevad madalad tselluloosi hinnad. Möödunud aastal maksis tselluloosi tonn cif London 15—16 inglise naela, käesoleval aastal aga noteeritavat tselluloosi kõigest 8 naela tonn.

Töölisnõukogu oli kaalunud ka palkade kõrgendamise küsimust, mida ka üldkoosolekul käsitleti. Sealjuures selgus, et käitise juhatus ei taha töölise palgakõrgendamise nõud-

misele vastu tulla. Ebakindla olukorra tõttu ei tehtud palgaküsimuses ka mingisuguseid otsuseid. Koosolekul ilmnis ka, et töölistel puudub usk Töötülide lahendamise komisjoni palgatõstmistesse.

Töölisnõukogu aruanne võeti teadmiseks, kusjuures läbirääkimistel tekitas sõnavõtte ja selgitusi töölisnõukogu esimehe teguviisi.

Koosolekul võeti vastu otsus, milles nõuti käitise juhatuselt tarviliste sammude astumist selleks, et happeron ja kanaalide kaevud ei rikuks lähedal asetsevate töökohtade õhku.

Tööliste hulgas on aratanud pahameelt ühe saksa rahvusest tööjuhi käitumine, kes alati ei vali sõnu, eriti naistööliste kohta. Töölisnõukogu on selles suhtes samme astunud ja nõudnud tööjuhi korrektsemaks muutumist.

Koosolekul seati üles 15 kandidaati töölisnõukokku ja valiti valimiskomitee töölisnõukogu valimiste teostamiseks.

Kuna korterikitsikus on muutunud viimasel ajal väga teravaks, võeti koosolekul üldjoontes vastu märgukirja tekst vabariigi presidendile, millest ärakirjad otsustati saata majandus- ja sotsiaalministrile. Märgukirjas juhitakse tähelepanu sellele, et tööliste olukord pole paranenud ühenduses majandusliku tõusuga. Tööliste palgad on jäänud väikeseks ja elukallidus on tõusnud. Eriti on töölistel tekkinud raskusi korterite saamisega, sest odavamate korteritega maju lammutatakse ja asemele ehitatakse uusi, kallite korteritega maju, kus tööliised ei suuda endile korterit üürida. 60—70-kroonilisest kuupalgast läheb töölistel kuni 40% korteri üüriks. Lasterikaste perekondadega töölisi ei taha keegi korterisse võtta. See pole kooskõlas rahvaarvu tõstmise põhimõttega.

Märgukirjas palutakse riigivõimult selleks algatust, et meil hõlbustataks tööliskorterite ehitamist soodustatud tingimustel laenuandmisega kas üksik- või ühiselamute ehitamiseks.

Haigekassades tuleks kindlustada täieline tööliste omavalitsus ja tööandjate sissetoomine haigekassade juhatustesse uue haiguskindlustuse reformi järgi on ülearune, kuna tööliised tulevad ise oma asjadega toime.

Koosolekul jäeti töölisnõukogule volitus märgukirja tarbekohaselt redigeerida.

O. Saare metallitehas jäi seisma.

O. Saare metallitehas jäi seisma 15. augustist s. a. alates. Käitises töötas 64 töolist. Vallandatud töölistel on raskusi uute töökohtade leidmisega.

„Rauaniidi“ kangrud 2 telje vastu.

A.-S. „Rauaniidi“ kangruid on tabanud uus töökoormatuse tõstmine. Käitise juhatus on esinenud töölistele ettepanekuga hakata tööle kahel teljel. Kui tööliised ei peaks nõustumata kahel teljel töötamiseks, siis on lubatud tööliised vallandada ja nende asemele uued võtta. Töölisi on lubatud tuua isegi Sindist, kust üks tööline on juba toodud käitisesse ja kes töötab seal mõni nädal kahel teljel.

Kangrud pole aga kahel teljel töötamisega päri, kuna see neile lihtsalt üle jõu käib.

Hiljuti peeti „Rauaniidi“ kangrute koos-

olek, kus tekkinud olukorda põhjalikult arutati. Selgus, et töölistel on praegugi pingutamist küllalt. Vanemad kangrud kannatavad silmade ja närvide ülepingutuse ja jalgade paistetuse all.

Kangrute koosolekul otsustati ühel häälel kahel teljel mitte tööle hakata. Häälletus oli kinnine. Samuti võeti vastu otsus, et juhil, kui üksikule kangrule antakse lõpparve sellepärast, et ta ei nõustunud kahel teljel töötama, siis kuulutavad teised kangrud endid vallandatuga solidaarseks ja kõik tööliised võtavad lõpparved välja. Koosolekul otsustati kangrute seisukohad teha kirjalikult käitise juhatusel teatavaks. Kirjale kirjutatakse kõik kangrud alla. Kirjas öeldakse peale eeltoodud põhjenduste, et kangrud on põhimõtteliselt kahel teljel töötamiseks vastu, kuna sellele järgneksid paratamatult vallandamised. Kuna Sindis on juba ligi 300 töolist töötaja jäänud ja neil puudub võimalus endile tööd muretseda, siis on mõtetu uusi töötuid juure soetada.

Ühenduses kahel teljel töötamisega on võetud ette muudatus ka tükitööde hinnakirjades, mille järgi tööline teeniks heal juhtumil vast 1/3 enam kui enne, kuigi ta töökoormatus tõuseb samal ajal kaks korda. Tööliised aga ei nõustu sellase „palgatõstmisega“, kuna see neil füüsiliselt üle jõu käib.

Tööliskoda pöördus selles asjas Sindi töölisnõukogu poole, kes viibimata tegevusse astus selleks, et Sindist ei saaks värvata uusi tööliste frondi murdijaid „Rauaniidi“. Praegu ongi meeletu Sindi töötute seas sellane, et ennem nälgitakse kui tullakse Tallinna tööliste võitlust segama ja murdma.

Elektrikud kollektiivlepingut sõlmimas.

Elektrikute ja installaatorite ühingud peavad juba pikemat aega läbirääkimisi kollektiivlepingu sõlmimiseks. Elektrikute energiline esinemine käesoleval aastal on mõjutanud ka installaatorite organiseerimist. Installaatorite Ühingu põhikiri registreeriti äsja. Installaatorid oma üldkoosolekul otsustasid põhimõtteliselt olla kollektiivlepingu sõlmimise pooll, kuid mõningates punktides lähevad nende seisukohad Elektrikute Ühingu seisukohtadest lahku. Koosolekul otsustasid installaatorid jääda oma seisukohtade juure, mis juba varem elektrikutele teatavaks tehtud.

Nagu Elektrikute Ühingust kuuldu, on mõningaid erinevusi tükitöö tasude tabelis, kus näiteks ühe „punkti“ sisseseadmisel on mõlemapoolsete ettepanekute vahe 25 senti. Elektrikud nõudsid, et kollektiivlepinguga oleks võimalus liituda ka väljaspool Installaatorite Ühingut olevatel installaatoritel. Seda ettepanekut aga ei poolda installaatorid, vaid tahavad, et leping sõlmitaks ainult Elektrikute Ühingu ja Installaatorite Ühingu vahel. Samuti on erinevusi lepingu rikkumise puhul maksetavate rahaliste trahvide suhtes. Elektrikute ettepaneku järgi kohustuksid installaatorid maksta 250 krooni lepingu rikkumisel ja elektrikud sama süüteo eest 50 krooni. Installaatorite vastuettepanekute kohta seisukoha võtmiseks peetakse lähemal ajal uus Elektrikute Ühingu üldkoosolek.

Kinomehaanikud nõuavad kollektiivlepingut.

Elektrikute ühingusse koondunud kinomehaanikud pidasid oma koosoleku ja võtsid vastu kinoomanikele esitatava kollektiivlepingu kava. Esitatud kollektiivlepingule nõutakse kinoomanikelt vastust 10. septembriks s. a.

Kollektiivlepingus nõutakse, et üle 500 istmega kinos oleks 2 kutselist mehaanikut ja kirjanäitaja, kuni 500 istmega kinos 2 projektoriga aparadi puhul 1 kutseline mehaanik, 1 abi ja 1 kirjanäitaja ning niisama suures kinos 1 projektori puhul 1 kutseline mehaanik ja 1 abi. Palgaastmed oleksid korraldatud järgmiselt: vanem mehaanik üle 500 istmega kinos saaks 160 kr. kuus, noorem 120 kr., kuni 500 istmega kinos vanem mehaanik 140 kr. ja abi 80 kr. Kinoomanikud oleksid kohustatud andma kõikidele mehaanikutele palgaraamatud, 2 korda kuus palka maksmata, kindlustama neid haiguse ja õnnetusjuhtumite vastu, kuna nimetatud kutseala on olemasoleva haiguskindlustuse seaduse alt välja jäetud. Koosolekul tekitas see asjaolu rahulolematust ja edaspidi kavatsetakse selleks Sotsiaalministeeriumis samme astuda, et kinomehaanikud kuuluksid haiguskindlustuse alla. Haiguse, tööõnnetuse ja puhkuse puhul kohustuksid tööandjad omal kulul mehaanikutele abiliselt palkama. Osa paremaid kinosid täitvat juba osa neist nõudeist.

Kollektiivlepingu rikkumise puhul maksaksid tööandjad 250 kr. trahvi. Lepingu rikkumise teeks kindlaks komisjon, mis koosneks 2 tööandjate ja 2 tööliste esindajast ning ühest tööinspektsiooni esindajast. Kutseühingul oleks kontrollimise õigus lepingu täitmise järele valvamises. Leping sõlmitakse üheks aastaks 2-kuulise etteütlemise tähtajaga. Samuti on lepingu nõue, et tööle võetaks ühingu liikmeid.

Pragu on kinomehaanikute järelkasvust puudus. Õpilastele maksetakse väikest tasu, kõigest 20 kr. kuus. Mõnekuulise katsetamise järele lähevad noored teistele enam tasuvatele aladele. Koosolekul avaldati soovi, et kinomehaanikute õpetamiseks tuleks rakendada vastav osakond riikliku tööstuskooli juures. Samuti esitati tööandjatele nõue, et lisatööde ja remontide puhul tuleb maksa eritasu.

Koostööks Elektrikute Ühingu juhatausega otsustati sinna koopteerida üks kinomehaanik, Organiseerimises tahetakse ka provintsi kaasa tõmmata.

Sindist

Sindi töölisperere jääb ikka vähemaks. Veel on tööl umbes 650 töölit, neist paljud määratud ajaks, töö lõpetamiseni ja lühendatud tööajalaga. Enne a.-s. „Kreenbalti“ osakonna likvideerimist oli Sindis 1018 töölit, praegu on neid 368 vähem ja mõne aja möödudes, kui määratudajalised vabanevad, ulatub tööajajäänute arv kaugelt üle 400. Sitsiosakonna apreteerimisjaoskonna 53 töölisel kirjutati laupäeval, 13. augustil, lepingu lõpetamine palgaraamatuse ja leping lõpeb 10. septembril. Põhjuseks töö vähesus. Apreteerijaoskonnas on rohkem töölisi, aga need on määratudajalised

ja nende leping lõpeb 30. augustil praeguste andmete järgi.

30. juulist alates ei ole Sindis enam a.-s. „Kreenbalti“ osakonda. See on likvideeritud. Kuuldavasti 32 telge viiakse Narva, 10 jääb Sindi tekstiilkaitse, moodustades puuvillase riide kudumise jaoskonna, ja ülejäänud viidavat Tallinna Balti puuvillavabrikusse. Telgede vedu on juba hoos. Neid veetakse lahti võtmata veoautodel.

Reedel, 22. juulil, käis Sindis vanem tööinspektor ühes IV jaoskonna tööinspektoriga töötervishoiu määruste täitmist kontrollimas. Ühisel koosolekul, kus viibisid peale eelnimetatute Sindi tekstiilkaitse ja a.-s. „Kreenbalti“ osakonna töölisnõukogud ning kohalikud vabriku esindajad, arutati esinevad puudused üksikasjalikult läbi. IV jaoskonna tööinspektor revideeris käitist 27. ja 28. aprillil, 3., 5. ja 12. mail 1938. a. ja koostas akti, millest anti ärakiri käitise juhatajale. Selles aktis mainitud puudused olid enamikus kõrvaldamata. Puuduste kõrvaldamiseks anti järgmisel tähtajad: 1. joogiveenõud seada korda kuni 1. dets. 1938. a., 2. käimlad seada korda kuni 1. oktoobrini 1938. a., 3. rõivastamis- ja pesuruumid ühes rõivaste hoidmise kappidega seada korda 1. dets. 1938. a., misjuures rõivastamis- ja pesuruumid peavad olema eraldi mees- ja eraldi naistele ja rõivaste hoidmise kapid eraldi iga tööliste tarvis, 4. ventilatsiooni, valgustuse ja temperatuuri küsimused lahendada kuni 1. jaanuariks 1939. a., 5. söögiruumid vastava sisustusega seada korda 1. aug. 1939. a., 6. muud puudused kõrvaldada 1. nov. 1938. a. Viimase kontrollkäigu järele on asi hakanud paigast nihkuma.

Sindi tööliiskond seisab jälle uue raskuse ees ja see on veepuudus. See on peagu perioodiline nähtus, mida esineb kuivadel suvekuudel kord vähemal, kord suuremal määral. Viimaste nädalate kuivad on vee Pärnu jões nii alla viinud, et 10., 12., 16., 18. ja 20. augustil seisis kaleviosakond ja osa puuvillase osakonda. Uus jõujaam pidi valmis saades isegi Pärnut elektriga varustama, kuid nüüd ei suuda see rahuldada Sinditki. Veepuuduse osalisteks põhjusteks on turbiinide suur veetarvitus ja ka asjaolu, et pais laseb palju vett läbi.

Palgalise puhkeaja tasu maksmata jätmise asi on veel ikka lahendamata. IV jaoskonna tööinspektor kaebas käitise vastutava juhi kohtusse palgalise puhkeaja tasu seaduse vastu eksimises. Kaks korda on asja arutamine edasi lükatud. Käitise vastutav juhataja oli puhkusel. Ta oli viibinud välismaal ega ole kutsut saanud.

Organiseerumine kutseühingusse on üsna rahuldav, kuid „Kreenbalti“ likvideerimine andis sellele suure hoo. Siiski on kaugelt üle poole Sindi töölistest ühingu liikmed.

„Kreenbalti“ töölisel elavad raskeid päevi üle. Talupojad kaebavad küll tööliste puuduse üle, aga kui käitise tööline end palkuma läheb, siis ei võeta teda tööle. Oli juhtum, kus tööline tegi talupojaga kauba, et läheb päeviti rukist siduma. Tööline tunnistas avameelselt, et tema seda tööd tükkil ajjal teinud

ei ole ja kui esimesel päeval töö nii ei edene nagu vilunud töölisel, siis ei maksa pahan-dada. Peremees aga ei võtnudki teda tööle. Niisuguseid juhtumeid on palju.

Tööline.

Tartus

Kammivabrik „Estico“.

Eesti kammivabrik „Estico“ tööliskonna üldkogu pidas oma koosoleku 12. juunil 1938. a. Eesti Käsitööliste Abiandmise Seltsi ruumes. Koosolekust võttis osa 120 töölisl ja selle avas käitise nõukogu esimees Alfred Helde.

Kuulati ära Tööliiskojade peasekretäri I. Rebase referaat töölise päevamuredest. Kõnsoleval referaat oli sisurikas ja huvitav, mis-pärast see võeti koosolijate poolt aplausiga vastu.

Selle järele koosoleku juhataja kandis ette resolutsiooni, mis vastu võeti töölisanemate kongressil 15. mail s. a.

Ühtlasi andis koosoleku juhataja aru tööliiskonna üldkogule töölisanemate läbirääkimiste tulemustest käitise omaniku Max Reich'iga palgakõrgendamise asjus. Koosolijate poolt võeti ühel häälel vastu ettepanek nõuda palkade kõrgendust. Tehti üldiselt 6 mitmesugust ettepanekut palkade kõrgendamiseks. Vastu võeti ettepanek: naistöölistele, kes saavad kuni 20 senti tunnis — 4 s. juure ja nendele, kes saavad üle 20 s. tunnis, 3 senti juure; meestöölistele, kes saavad 30 senti tunnis — 4 senti juure ja üle 30 senti saajaile — 3 senti juure. Üldiselt lugeda meestööliste minimaalpalgaks — 23 senti tunnis ja naistöölistele — 18 senti tunnis.

Samal koosolekul ühel häälel otsustati, et kui käitise omanik ei täida tööliskonna õiglasi nõudmisi, minnakse töötülili.

Vahepeal peeti läbirääkimisi käitise omanikuga palgakõrgendamise asjas.

Järgmine töölise koosolek peeti 17. juunil 1938. a. V jsk. tööinspektori juuresolekul kammivabrikus ruumes, millest võttis osa 123 töölist.

Koosoleku juhataja A. Helde tegi teatavaks käitise juhataja palgakõrgendamise ettepaneku, mille järele meestööliste tasu otsustati tõsta 2 senti võrra tunnis. Naistööliste tun-nitasu, mis seni oli 19 senti, tõsta 2 senti võrra. Naiste tunnitase, mis ulatub üle 19 senti, 1 sent tunnis juure.

Palga alammääraks arvata: 1) meestööliste — 23 senti tunnis ja naistöölistele 16 senti tunnis. Uued palganormid pandi kehtima 1. juulist 1938. a. ja need kehtivad kuni 1. maini 1939. a.

Tööliste koosolekul läbirääkimiste korras sõna ei võetud, vaid asuti hääletamisele. Hääletamisel võeti käitise juhataja ettepanek vastu.

Vastavalt eeltoodud töölise poolt vastu võetud otsusele sõlmiti V jaoskonna tööinspektori juures kammivabrik „Estico“ töölise esindajate, töölise nõukogu liikmete ja vabrik juhataja vahel leping, millega palku tõsteti vastavalt käitise juhataja tehtud ettepanekule. Leping hakkas kehtima 1. juulil 1938. a. ja kestab kuni 1. maini 1939. a.

Seega kammivabrik „Esticos“ jäi töötuli tulemata, kuna töölise nõukogu aitas tunduval määral kaasa selleks, et suudeti käitise juhatajalt saavutada kõrgendatud palganormid ja need panna kehtima.

Praegu on käitisel tööd keskmiselt.

Estonia villa- ja riidevabrikus

töötab 90 töölisl. Palgad on lihttöölistel — meestel, 16—30 senti tund, naistel 15—20 senti tund, oskustöölistel — meestel 30—40 senti ja naistel 25—37 senti tund. Neljal kuni viiel töölisel on 1 senti võrra tunnitase tõstetud. Olukord kutseühingulise organiseerimise alal on nõrk. Ratsionaliseerimine on ka siia jõudnud. Ketrarjal ühe selfaktori asemel tuleb nüüd töötama asuda kahel selfaktoril.

Viljandis

Viljandi linnavalitsuse ehitustööst. käitise töölise palganõudeid.

Viljandi linnavalitsuse ehitustööstusliku käitise töölise nõukogu esitas linnavalitsusele pikema märgukirja töölise palgaolude korraldamise, nõukogule ruumide andmise ja käitise juhataja tegevuse kohta. Palgaolude parandamise ettepanekuks otsustas nõukogu püstitada järgmised nõudmised:

1) lihttööliste põhipalka tõsta 25 sendilt tunnis 30 sendini (8 tunni eest + 50% ületunnid), tükitöönormid tõsta 10—12%, oskustööliste palka, kes saavad alla 45 senti tund, tõsta 10% ja üle 45, neil tõsta 5%, samuti naistööliste tunnitase tõsta kuni 22 sendini (praegu saavad naised 15—18 snt. tunnis). Ühtlasi juhiti nõukogu poolt linnavalitsuse tähelepanu asjaolule, et linnavalitsus peaks palkade parandamisel sammuma esirinnas ja näitama selles suunas eeskujuga eraeettevõtjalegi, kuid siiani on linnavalitsus töandjana pigem palgaolude korraldamisel sammunud koos rohkem mahajäänud ettevõtjatega. Ühtlasi toonitas nõukogu märgukirjas, et tööliskonna heaolu ja majanduslik hüve oleneb kõrgest palgatasemest. Pikemalt ja põhjalikumalt võeti vaatlusele lihttööliste äärmiselt madal palk. Märgukirjale vastates linnavalitsus teatas, et ta nõukogu esitatu üldse sisuliselt arutusele ei võta enne, kuni on selgunud riigikohtu otsus töölise nõukogu volituste kohta. Kuid 8. jsk. tööinspektor teatas seepeale linnavalitsusele, et nõukogu tegevust ei tohi takistada, sest Sots.-min. Töökaitse ja sots.-kindl. osak. direktori otsuse kohaselt võib töölise nõukogu tegutseda. Sellejärele käisid ka töölise nõukogu esimees ja sekretär linnapea jutul ja tuletasid meele Kr. S. § 349¹ — mispeale linnapea lubas nõukogu märgukirja sisulisele arutusele võtta.

Väga imelik on asjaolu, et töölise nõukogu tegevus kulub peamiselt protsessimiseks, kuna praeguse seaduse kohaselt edasikaebused venivad ja vaheajal on ebamäärane seisukord. Oodatakse huviga uue parandatud töölisevanemate seaduse kehtimahakkamist, mille Tööliiskoda algatas.

H.

Raudtee

1. liini jaoskonna koosolekut.

Raudtee 1. liini jaoskonna tööliste üldkogu koosolek peeti 7. augustil s. a. „Raudteelaste Kodus“. Koosolekut juhatas Artem Rigard, protokollis Raul Einart.

Töölisnõukogu esimees Vakkera kandis ette aruande möödunud tegevusest. On püütud lahendada mitmesuguseid küsimusi, mis aga pole täies ulatuses õnnestunud. Raudtee on erilises seisukorras, kuna tal puudub otsene tööandja, sest peremeheks on riik ja majanduslikud küsimused on seotud riigi eelarvega. Pealegi on raudteelasil võimalus kasutada veelgi vähem soodustusi kui seda on era-käitiste tööstustöölisil. Aruandja puudutas ka senist vahetada töölisnõukogu töös, süüdistades osa töölisnõukogu liikmeid loiduses.

Läbirääkimisel öiendati neid süüdistusi. Koosolijate poolt märgiti, et senised sammud tööliste olukorra parandamiseks pole tehtud mitte töölisnõukogu, vaid kutseühingu poolt.

Järgnes referaat „Tööliiskonna päevaküsimused“, mille kandis ette Tööliiskoja sotsiaalpoliitilise toimkonna liige Alfred Offenbach. Referent märkis, et küsimusi lahendatakse vaid organisatsioonilise jõu kohaselt. Keegi midagi muidu ei anna. On imelik, et sellases tähtsas harus, nagu raudtee, ei kompenseerita töötajaid isegi selles ulatuses, nagu see on kehtiv tööstustööliste juures. Tuleb moodustada üksainus tugev kutseühing. Alles siis saab tõsta esile jõu ja kaalu ning sellega saavutada võite oma töö- ja palgatingimuste parandamiseks.

Kõne kviteeriti aplausiga.

Järgnes päevakorras küsimus teenistuslikest ja majanduslikest vahetadest. Siin võeti üksmeelselt vastu rida resolutsioone, nagu:

- 1) Vormiriietus nii meestele kui ka naistele, kusjuures peakate peaks olema teissugune ja ka naistele sobiv.
- 2) Kõigile kuuteenijaile tuleb anda puhkust täies ulatuses.
- 3) Raske töö korral kahevahetuseline töö muudetakse kolmevahetuseliseks.
- 4) Tuleb kõrvaldada lisatöökohustus Ton-di, Rahumäe, Hiiu ja Kivimäe ülesõidukoh-tadel.
- 5) Tuleb võimaldada korterite kasutamist.
- 6) Priipiletite arvu tuleb suurendada kutseühingu ja käitiste töölisnõukogu esindajaile.
- 7) Tuleb võimaldada tasulist puhkust kõigile riigitöölisile ja suurendada puhkepäevade arvu.
- 8) Riigitööliste lasteabiraha normid tõsta riigiteenijate lasteabiraha normide tasemeni.
- 9) Suurendada madalalpalgaliste palku ja päevatööliste palku tõsta 25% võrra.

Sellele järgnes töölisnõukogu valimiseks korraldava toimkonna valimine ja kandidaatide ülesseadmine.

Mujal

Töölisnõukogu valimised Järvakandi tehastes.

Tänavuaastane a.-s. Järvakandi tehaste töölisnõukogu valimine toimus 20. ja 21. juunil ja järelvalimine 29. juunil s. a. Hääleõiguslikke töölisi oli Järvakandi tehastes see-

kord 686. Valimas käis neist 20. ja 21. juunil 390 inimest. Valitaks osutus ainult M. Paas 276 häälega. Kuna teised kandidaadid nõutavat arvu hääli ei saanud, korraldas valimiskomisjon järelvalimised 29. juunil s. a. Hääletamas käis 228 isikut. Siis valiti töölisnõukogusse lisaks M. Paasile J. Paju, H. Maddison, E. Tammoja ja H. Tammeveski. Asemikeks R. Augjärv, A. Öunapuu, E. Meresmaa, A. Koppel ja M. Laidmets. Kuna hääletamas ei käinud tehaste tööliiskonnast 50% hääleõiguslikke, siis jättis II jaoskonna tööinspektor valimised kinnitamata. Järelvalimisel ei võidudki saada täit hääletajate arvu, sest kastitehasest ja klaasitehasest oli kum-mastki järelvalimiste aegu üks vahetus puhkusel.

Tööliste ühistunde eeskujuna tuleb mainida tehaste turbarabas töötavaid Petseri venelasi arvult 80-ne ümber, kes kummalgi korral viimaseni hääletamas käisid.

Üks huvitav juhtum valimistega seoses väärib märkimist. Valimiskomisjoni liige E. Sepp vallandati. Kuna aga käitise juhata-sele selgeks tehti, et valimiskomisjoni liiget üldse vallandada ei saa, siis jäeti E. Sepp edasi tööle, aga nii, et tööle ei lastud, öeldi, et palka saate ikka edasi, iga päev polegi teil tööd tarvis, olge rahul. Niisuguse talitusviisi põhjusena toodi ette, et käitises, kus küllaltki juba töölisi, 700 ümber, valitsevat praegu kibe tööpuudus ja tööd kuidagi ei leiduvat. E. Sepp oli valimiskomisjoni sekretär. Nii tuli käitis tööliste vastu, pidades valimiskomisjonile oma kulul palgalise sekretäri, kes võis täiesti oma ülesannetele pühenduda. Säärane juhtum on meil esmakordne. Peale valimisi vallandati aga E. Sepp päevapealt, ilma et talle oleks maksetud seaduses ettenähtud kahe nädala palka.

Praegu on seega a.-s. Järvakandi tehaste töölisel ilma esitusest, loodame aga, et säära-ne ebaloomulik olukord kaua ei kesta, vaid et ka Järvakandi tööliiskond omab varsti kõigi ta-kiistuste kiuste oma esinduse — töölisnõu-kogu.

Peale ebaõnnestunud tööliiskõukogu vali-misi, mille ebaõnnestumises mitte töölisel süüdi polnud, pole sinne meeleolu kõige roo-silisem. Keegi ei julge algust allkirjade kor-jamiseks, millega üldkogu kokku kutsuda saaks, enda peale võtta. Kardetakse vallanda-mist. Käitise juhata-se poolt on mõista antud, et „nad ei taha näha“ tööliiskõukogu — ja see näib mõjuvat, kuna selle „mõista andmisega“ on kaasas käinud teod. Töölist, kes juba üle nelja aasta korralliku töölisena käitises tööta-nud — keelduti tööle võtmast, lkuna tal olevat korteris inimene, kes käitisele ei meeldi! Ja see patuoinas pole keegi muu lkui päevapealt vallandatud valimiskomisjoni liige. Siin pole enam midagi juure lisada. Tööliiskond loodab, et ehk saab meid tekkimud ummikuis (uue töö-liiskõukogu valimise suhtes) aidata Tööliis-koda.

Kastitehaste töölistel on üheks kurtmise põhjuseks tükitöönormid, mille kinnitamist nõuti kevadisel üldkogu koosolekul, mida täna-seni aga pole sündinud. Töö käib, ilma et mingit norma aluseks oleks, säärase tempoga,

et siin enam ratsionaliseerida vaja polegi. Sagenevad ka mitmet liiki tööõnnetused. Mis puutub kohalikku ambulantsi, siis tahaks näha, et arst töölistes esmajoones näeks patsienti ja inimest, peale selle alles kõi ke muud. Igaaastaseks üheks pinevamaks päevaküsimuseks on olnud hambaarsti küsimus. Oodatakse pilksilmi. Tuli 1. juulil ja juba läks, olles kuni 1. augustini. Tuleb jälle oodata järgmist suve.

Järvakandi tehase oludest ja käitise tege lastest oleme pidanud juba varem sõna võtma. Nähtavasti aga valitseb siin veel põhi mõte, mis ei pea mitte tegema, mida su suu räägib.

Järvakandi tööline.

A.-S. Koili

paberivabrikus Kohila vallas, Harjumaal, töötab 275 töolist. Palgad on lihttöölistel — meestel 31 senti tunnis, naistel 23 senti tunnis ja oskustöölistel — meestel 38 senti tunnis ning naistel 28 senti tunnis. Kutseühinguline organiseerumine käitises puudub.

Ka seal valiti töölisanem

Nikolai Garšniki kipsikaevanduses

Irboska vallas, Petserimaal, töötab 35 meest. Töölised viisid läbi töölisanema valimise. Palk on meestöölisel Kr. 1.50 kuni Kr. 2.— päevas, kuid palku muudetakse võrdlemisi tihti. Tükitööd käitises ei tehta. Kuna töölistel pole teada, missugused töökaitseaadused meil kehtivad, nagu kurdab Tööliskojale töölisanem, siis ei tea nad ka mitte, kas töökaitseaadused täitmist leiavad.

Kiltsi Uue Balti Metsatööstuse

töölise üldkogu koosolek peeti 6. augustil s. a. Koosolekul arutati palkade tõstmise küsimust ja otsustati esineda 20%-lise palkade tõstmise nõudega. Käitise juhatus oli töölise nõudeile tulnud vastu ainult osaliselt, tõstes naistööliste tunnihinda 2 senti ja tükitööliste oma 10%. Arutati ka palgalise puhkuse küsimust. Nimelt käitises ei antud töölisele seni palgalist puhkust. Vahepeal hakkas töö-

lisvanem nõudma palgalise puhkuse väljamaksmist ja Tööliskoja esindajad astusid Tallinnas sellekohaseid samme. Nendel on ka tulemust olnud ja käitis on hakanud palgalist puhkust töölisele tasuma.

Hiiu Kärkla kalevivabrik

Hiiu Kärkla noor, esimest aastat töötav töölisanõukogu on astunud energilisi samme töölise olukorra parandamiseks. Käitises töötab 270 töolist, kusjuures töölise palgad 1. juunil 1938. a. olid: lihttöölistel — meestel 19 senti ja naistel 13 senti tunnis, oskustöölistel — meestel 24,4 ja naistel 18,9 senti tunnis, kuna käesoleva aasta algul naised teenisid ainult 12 senti tunnis. Aprillikuus esitas töölisanõukogu käitise juhatusel palgatõstmise nõude, kusjuures palku juunis tõsteti üldiselt 5%. Töölised selle nõudmisega ei jäänud rahule ja esitasid 20%-lise palgatõstmise nõude. Vastamise tähtjaks, 20. augustiks, teatas käitise juhataja, et ta on otsustanud palku tõsta 5% väikese telje kangrutele, 3% keskmise telje kangrutele ja kiirtelje-kangrud palgatõstmisest ilma jätta, kuna töölised teenivad hästi. Halvasti minevatel töodel aga maksetakse lisatasu 10%, kuid nii, et tööline ei saaks teenida kahel nädalal üle kahekümne krooni, teinib ta aga rohkem, siis maksetakse ikkagi välja Kr. 20.—. Käärijaile ja ketrajaile otsustati palka tõsta 3%, korrutajate ja poolijate tunnitasu tõstetakse 15 sendilt tunnis 17,5 sendile, liimijaile (4 meest) seniselt 20,5 sendilt 22 sendile. Kangastesõlmijaile otsustati maksa tunnitöö ajal senise 11 sendi asemel 12 senti tunnis. Suuremas osas jaoskondades otsustati aga palku siiski mitte tõsta. Töölise seasugune palgatõstmine ei rahuldanud ja töölisanõukogu otsustas kokku kutsuda töölise üldkogu koosoleku töötüli alustamiseks. Üldkogu koosolek toimus 4. septembril s. a. ja selles kõneles koja liige V. Ado.

Koosolek ühines nõukogu seisukohtadega palgatõstmise asjus.

Koosolekust võttis osa 200 töolist.

Mitmesugust

Kutseühingutest

Pärnu Sadamatöölise Ühingu

erakorraline üldkoosolek toimus teisipäeval, 30. augustil. Kõnega sadamatöölise organisatsioonist ja palgaolude korraldamisest esines Tööliskoja nõunik A. Renning.

Rida kutseühinguid

Eesti Tükitööliste Liit, Tartu Rätsepätöölise Ühisus, Tartu Puutööliste Ühisus, Tallinna Ahjutööliste Ühingu j.t. on juba avaldanud oma seisukohad Tööliskojale Töötülide lahendamise seaduse muutmise kava asjus, seda pooldades.

Tööliskorterite ehitamise ümber

Ühenduses töölise organisatsioonide ja töölisanõukogude algatusega tööliskorterite ehi-

tamiseks on tööliskorterite ehitamist mitmes asutuses kaalutud. Linnavalitsuses olevat valmimas kavad tööliskorterite ehitamiseks Läänamäele või mujale vastavale alale n.-n. Gonsiori pärandustombu ümberkorraldamisega. Majandusministeeriumis kaalutakse küsimust, et Kopli kinnisvarade valitsus ehitaks Kopli ja Sitsiküla vahelise rajooni täis. Ehitatavad tööliskorterid tahetavat soodustatud tingimustel töölisele müüa või anda pikaajalisele rendile.

Gonsiori sihtasutuse hoolekogus olid küll ette nähtud Kaubandus-tööstuskoja ja Käsitööstuskoja, mitte aga Tööliskoja esindajad. Tööliskoda otsustas selles asjas esineda avaldusega Linnavalitsusele, kuna on siiski imelik asuda looma sihtasutust tööliskorterite ehitamiseks töölisesindajate osavõtuta.

Vastutav ja tegev toimetaja: *Ilmar Rebane*, väljaandja: Tööliskoda. Ilmunud 8. septembril 1938. a.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk tän. 2., 1938.